

statens
Försvarshistoriska
museer

Årsredovisning | 2017

Året i sammandrag

Januari

Armémuseum (AM) arrangerar skolmässan "Skola + Museum = SANT" där ett stort antal skollärare och representanter från Stockholms museer deltog.

Renoveringen av flygplanet Grumman Goose startar på Flygvapenmuseum (FVM).

Februari

AM inviger utställningen "Krigsspel – Konsten att vinna ett krig".

Mars

AM inviger utställningen "Thessaloniki 1915-1918 – En stad i krig, en stad i förändring".

FVM arrangerar den internationella konferensen "Submerged aircrafts".

I samarbete med föreningen Swebrick anordnar FVM en välbesökt Lego-helg.

April

AM deltar i Kulturnatt Stockholm med arrangemanget "Krigsspelskväll".

I samarbete med Svensk flyghistorisk förening och Medströms bokförlag arrangerar FVM en temakväll om flygets och flygvapnets roll under kalla kriget.

Maj

AM inviger utställningen "Dödens skyttegrav – En symbol för Belgiens stora krig".

FVM och Motorentusiasterna i Linköping börjar anordna bilträffar på museet på torsdagskvällar under hela sommaren.

SFHM medverkar i Försvarsmaktens arrangemang "Veterandagen" i Stockholm.

Juni

Med anledning av 50-årsjubileet av stridsflygplanet Saab 37 Viggen påbörjar FVM ett dokumentationsprojekt med insamling av Viggen-minnen.

AM publicerar boken "Att fly från krig" som skildrar människors flykt till Sverige från krig och militära konflikter.

Juli

I samverkan med Riksförbundet Sveriges Militärkulturhistoriska Föreningar genomför Sveriges militärhistoriska arv (SMHA) arrangemanget "Sveriges Militärhistoriska Dagar" i Skillingaryd.

Augusti

AM deltar i Prideveckan med specialvisningar om normer, manlig gemenskap och sexualkontroll inom Försvarsmakten under 1900-talet.

FVM flyttar de sista av sammanlagt 45 luftfarkoster till den nybyggda Magasinshangaren.

SMHA:s film "En historia av fred" nomineras till Svenska Publishingpriset.

September

SFHM deltar i ICOMAM:s internationella möte i Koblenz, Tyskland.

I samarbete med fem andra museer i Europa inleder FVM projektet "Sounds of Changes".

Oktober

SFHM:s alla medarbetare samlas för att starta upp myndighetens gemensamma inriktningsarbete.

Författare Barbro Eberan håller föredrag om Sverige och DDR på AM.

November

AM arrangerar temafest om kalla kriget.

JAS 39 B nummer 37813 ställs ut i FVM:s utställning om kalla kriget.

SFHM arrangerar en utbildningskonferens för SMHA-museerna på temat värdskap och visningar på Aeroseum i Göteborg.

December

SFHM genomför årets andra anställning inom ramen för regeringsuppdraget Moderna beredskapsjobb i staten.

AM och FVM redovisar rekordsiffror för antalet besökare under det gångna året.

Innehåll

ÅRET I SAMMANDRAG.....	1
INNEHÅLL.....	2
1 FÖRORD.....	3
2 INLEDNING.....	4
2.1 VERKSAMHETSUPPDRAGET.....	4
2.2 VERKSAMHETSÅRET 2017 I KORTHET.....	4
2.3 EKONOMISK ÖVERSIKT.....	6
3 VERKSAMHETSOMRÅDE BEVARANDE.....	9
3.1 VÅRD OCH FÖRVARING.....	9
3.2 REGISTERHANTERING.....	10
3.3 RESULTATBEDÖMNING.....	11
4 VERKSAMHETSOMRÅDE FÖRMEDLING.....	14
4.1 UTSTÄLLNINGAR.....	14
4.2 PEDAGOGIK.....	14
4.3 PROGRAMVERKSAMHET.....	15
4.4 BESÖKARE OCH PUBLIKUNDERSÖKNINGAR.....	16
4.5 RESULTATBEDÖMNING.....	17
5 VERKSAMHETSOMRÅDE KUNSKAPSUPPBYGGNAD.....	20
5.1 FoU-SAMARBETEN OCH PUBLIKATIONER.....	20
5.2 KUNSKAPSSERVICE.....	21
5.3 RESULTATBEDÖMNING.....	22
6 VERKSAMHETSOMRÅDE STÖD.....	24
6.1 STÖD.....	24
6.2 BIDRAGSHANTERING.....	25
6.3 RESULTATBEDÖMNING.....	25
7 VERKSAMHETSOMRÅDE TRADITIONSVÅRD.....	27
7.1 RESULTATBEDÖMNING.....	28
8 ÖVRIG ÅTERRAPPORTERING.....	29
8.1 SAMVERKAN MED ANDRA MYNDIGHETER OCH AKTÖRER.....	29
8.2 INTERNATIONELLT UTBYTE OCH SAMVERKAN.....	31
8.3 JÄMSTÄLLDHETS- OCH MÅNGFALDSPERSPEKTIV.....	32
8.4 TILLGÅNGLIGHET FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING.....	32
8.5 NÅ NYA BESÖKARE OCH SAMARBETE FÖR KULTUR TILL FLER.....	33
8.6 LOKALKOSTNADER.....	34
8.7 AVGIFTSBELAGD VERKSAMHET.....	35
9 ORGANISATION.....	37
9.1 KOMPETENSFÖRSÖRJNING.....	37
9.2 ARBETSMILJÖ.....	38
9.3 VERKSAMHETSUTVECKLING.....	39
10 FINANSIELL REDOVISNING.....	42
10.1 RESULTATRÄKNING.....	42
10.2 BALANSRÄKNING.....	43
10.3 ANSLAGSREDOVISNING.....	45
10.4 TILLÄGGSUPPLYSNINGAR OCH NOTER.....	45
10.5 SAMMANSTÄLLNING ÖVER VÄSENTLIGA UPPGIFTER.....	56
INTYGANDE.....	57

1 Förord

När Sverige under 2017 fick en museilag samt förordning om statliga museers förfogande över museiföremål gavs Statens försvarshistoriska museer (SFHM) nya möjligheter att ta bättre ansvar för det försvarshistoriska kulturarvet. SFHM:s samlingsförvaltning har en utmaning i att mycket stora kvantiteter av materiel överfördes från Försvarsmakten 2007-2008. Objekt kom till samlingarna utan en aktiv insamlingsprocess där noggranna urval och historisk kontext är viktiga principer. Samlingsförvaltningen tar stora resurser i anspråk genom krav på förvaringslokaler och säkra magasin för de många skrymmande och ibland farliga objekten.

Möjligheten att överlåta föremål till andra kommer på sikt förbättra möjligheten att såväl bevara en väl dimensionerad statlig samling som att se till att andra aktörer i hela landet får ökad tillgång till det försvarshistoriska kulturarvet. SFHM var som statlig museimyndighet först ut med att tillämpa det nya regelverket genom ett antal överlåtelser av föremål redan under 2017. Mycket arbete återstår dock innan all den materiel som förvaltas av SFHM har hanterats.

Såväl antal fysiska besökare som digitala användare ökade under året. Totalt kom närmare 500 000 besökare till anläggningarna, 30 procent fler än 2016. Ett lika stort antal besökte Digitalt museum, där drygt 110 000 föremål och fotografier ur myndighetens samlingar finns tillgängliga. Sedan fri entré infördes 2016 har antalet verksamhetsbesökare stigit med hela 63 procent. Under året utmärkte sig barn och unga som en allt större besökarskara. Ökningen från förra året, 42 procent, är ett tydligt resultat av museernas medvetna arbete för den yngre målgruppen.

Vad får alla anläggnings- och verksamhetsbesökare ut av Armémuseum och Flygvapenmuseum? Publikenkäterna ger vissa svar, samtidigt är motiven för museibesök skilda. Eleverna som deltog i de 578 skolvisningarna har som regel inte själva valt att bli besökare, utan museerna är ett förlängt klassrum. Genom museernas rika programverksamhet erbjöds paletter av möjligheter till livslångt lärande, där formen för museiupplevelsen kan vara väsensskild. En kväll var det temafest med dj, en annan debatt och emellanåt följde besökarna med ut för att promenera i historiska spioners fotspår. Bland anläggningsbesökarna möter vi också dem som vill odla sin hobby, som att få se och höra motorer. Oavsett skälen till besök fyller museerna en mångfald av behov.

Därtill bör nämnas att nästan 330 000 besökare kom till de verksamheter som utgör Sveriges militärhistoriska arv. Tillsammans med dessa museer ger SFHM förståelse för den komplexitet som de försvarshistoriska kulturarvsfrågorna har, från Abisko i norr till Kristianstad i söder.

Att verksamheten är angelägen och relevant är viktigt i nuet och inför framtiden. Därför påbörjades ett strategiskt inriktningsarbete i SFHM då hela personalen samlades i oktober, med sikte på myndighetens utveckling de kommande åren. När 2017 summeras kan jag konstatera att årets resultat blev goda. Utifrån den positiva utgångspunkten planerar vi för en verksamhetsutveckling till samhällets nytta.

Magnus Hagberg
Överintendent

2 Inledning

2.1 Verksamhetsuppdraget

Statens försvarshistoriska museer har till uppgift att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen. Myndighetens verksamhet regleras i förordning (2007:1178) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer, museilagen (2017:563), förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter och i det årliga regleringsbrevet. I myndigheten ingår avdelningarna Armémuseum i Stockholm, Flygvapenmuseum i Linköping, Sveriges militärhistoriska arvs kansli, Försvarets traditionsnämnd, samt en myndighetsgemensam stabsfunktion.

2.2 Verksamhetsåret 2017 i korthet

Den samlade bedömningen är att SFHM i allt väsentligt genomfört sitt uppdrag i enlighet med verksamhetsplaneringen inför 2017. Prioriterade områden har varit barn och unga, ökad delaktighet och att nå nya grupper, föremålsregistrering, digitalisering och kunskapsorienterade satsningar. Verksamheten har genomförts med något färre årsarbetskrafter än tidigare år, 69 istället för 71 på grund av vakanser som beror på en högre en personalomsättning än tidigare.

Den positiva besöksutvecklingen har fortsatt och ett aktivt arbete har pågått för att erbjuda ett utbud av såväl visningar som programaktiviteter för olika besöksgrupper. Under året har museernas receptioner byggts om för att möjliggöra ett bemötande som är både informativt och välkomnande. Utställningsarbetet har på Flygvapenmuseum fokuserats på förnyelse av basutställningarna. Armémuseum har nått en delvis ny besöksgrupp genom utställningen om krigsspel och deras historiska användning. Även de digitala användarnas intresse av det försvarshistoriska området ökar och arbetet för att svara upp mot deras förväntningar och behov har intensifierats, bland annat genom ytterligare publiceringar på Digitalt museum där intresset för fotografier särskilt ökat.

På samlingssidan har året till stor del präglats av en omfattande flytt till nytt magasin för Flygvapenmuseums föremål, omhändertagande av samlingar från avvecklade garnisonsmuseer i Linköping och Umeå samt inventering av stödsamlingar. Under året har flera kunskapsorienterade satsningar drivits vidare och ytterligare har startat, bland annat det EU-finansierade samarbetsprojektet "Sounds of Changes" samt olika projekt rörande konserveringsmetoder. Utbetalningarna av statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter har även 2017 kunnat ökas i antal kronor genom en minskning av de administrativa resurserna. Den årliga utbildningskonferens för museerna som ingår i Sveriges militärhistoriska arv hölls i november på temat värdskap och bemötande.

Samlade bedömningar av verksamhetsområdena

Årsredovisningens resultatredovisning är indelad i fem verksamhetsområden: Bevarande, Förmedling, Kunskapsuppbyggnad, Stöd och Traditionsvård. För varje område redovisas resultat och prestationer i förhållande till uppgifter och återspeglingskrav i SFHM:s instruktion och regleringsbrev. De tvärssektoriella aspekterna som SFHM ska integrera i verksamheten återspeglas i redovisningen av de olika verksamhetsområdena och sammanfattas även i särskilda avsnitt. Information om jämställdhet, mångfald samt internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete återfinns därför på flera ställen i resultatredovisningen.

Redovisningen av de kvalitativa aspekterna av verksamhetens resultat görs under respektive verksamhetsområde för att på så sätt tydliggöra att kvalitet är en integrerad aspekt i målsuppfyllelsen.

För verksamhetsområde Bevarande är den sammanfattande bedömningen att verksamheten håller god kvalitet avseende myndighetens permanenta samlingar men att kvaliteten inte är tillfredsställande avseende myndighetens stödsamlingar. Registreringsarbetet på FVM har under året nedprioriterats till följd av flytten till nytt och bättre föremålsmagasin. Av uppskattningsvis 100 000 föremål i Flygvapenmuseums samling hade 46 009 registrerats i samlingsdatabasen Primus vid utgången av 2017. Resultatet av SFHM:s egenkontroll genom stickprov av föremål och deras placeringar visar att 98 procent av föremålen i Armémuseums och Flygvapenmuseums samlingar uppfyller kraven på korrekt information avseende placering.

För verksamhetsområde Förmedling är den sammanfattande bedömningen att Armémuseums och Flygvapenmuseums publika verksamhet håller god kvalitet. Det totala antalet besökare har återigen ökat jämfört med året innan och det sammanlagda besöksantalet låg på 492 999 anläggningsbesökare och 337 310 verksamhetsbesökare. Sedan införandet av fri entré år 2016 har antalet verksamhetsbesökare på de båda museerna ökat med 63 procent. Effekterna av införande av fri entré avseende besöksutveckling redovisas närmare under rubriken 4.4 Besökare och publikundersökningar. De brukarundersökningar som museerna genomfört visar att besökarna varit nöjda.

För verksamhetsområde Kunskapsuppbyggnad är den sammanfattande bedömningen att verksamheten hållit god kvalitet. SFHM har under 2017 i egen regi och i samverkan med externa parter drivit 9 projekt med inriktning mot forskning/dokumentation. Sammanlagt har 3 publikationer och 16 artiklar av SFHM:s personal publicerats.

För verksamhetsområde Stöd är den sammanfattande bedömningen att resultatet av myndighetens bidragshantering och stödjande verksamhet är gott. Under 2017 har totalt 104 bidragsansökningar behandlats och sammanlagt 19 248 tkr (brutto) betalats ut i statsbidrag.

För verksamhetsområde Traditionsvård är den sammanfattande bedömningen att resultatet är mycket gott. Traditionsnämndens rådgivande och stödjande roll i traditionsfrågor upplevs som positiv och även myndigheter, organisationer och enskilda utanför Försvarsmakten har frågat Traditionsnämnden om råd. Under 2017 sammanträdde nämnden 9 gånger och behandlade sammanlagt 88 ärenden.

2.3 Ekonomisk översikt

(tkr)	2017	2016	2015	2014	2013
Verksamhetens finansiering					
Anslag	101 791	101 833	91 109	92 306	91 193
Avgifter m.m.	15 623	19 215	23 902	21 133	20 033
Bidrag	2 417	1 798	2 202	3 185	3 783
Finansiella intäkter	95	92	53	61	117
Summa	119 926	122 938	117 267	116 685	115 126
Kostnader per verksamhetsområde¹					
Bevarande	30 013	27 508	26 819	26 166	20 162
Förmedling	66 416	69 719	67 719	68 909	73 121
Kunskapsuppbyggnad	14 065	14 230	13 215	13 677	10 958
Stöd	7 875	9 536	9 243	8 843	9 375
Traditionsvård	335	327	298	292	167
Summa	118 704	121 320	117 294	117 887	113 784
Över-/underskott (kapitalförändring)	1 222	1 618	-27	-1 202	1 343
Transfereringar					
Sveriges militärhistoriska arv (netto)	19 098	18 774	18 291	18 215	17 650

Årets utfall

SFHM hade ett ingående överföringsbelopp år 2017 om 1 316 000 kronor och ett utgående överföringsbelopp år 2017 om 361 000 kronor.

Arbetet med att successivt inhämta museibutikernas ackumulerade underskott går i huvudsak enligt plan även om överskottet för 2017 på 150 000 kronor blev något lägre än budgeterat eftersom de båda butikerna höll stängt en kortare period på grund av ombyggnation.

Transfereringar

De transfereringar som beslutas och utbetalas av SFHM enligt förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter uppgår i genomsnitt till totalt 18,4 miljoner kronor (netto) per år under perioden 2013–2017. I jämförelse med 2016 ökade bidragsmedlen netto (inklusive återbetalda medel) med cirka 0,3 miljoner kronor till totalt 19,1 miljoner kronor för 2017. Brutto uppgick bidragsutbetalningarna till 19,2 miljoner kronor vilket är en ökning med närmare 0,4 miljoner kronor jämfört med 2016 och en ökning med 1,5 miljoner kronor jämfört med 2013.

Verksamhetens finansiering

SFHM:s verksamhet finansieras huvudsakligen av anslag vilket under åren 2013–2016 utgjorde i genomsnitt cirka 80 procent av intäkterna. Andelen ökade 2016 till 83 procent och för 2017 utgör anslagsmedlen 85 procent av den totala finansieringen. Den främsta orsaken till förändringen är fri entré-reformen som infördes i februari 2016. På motsvarande sätt minskade intäkterna från

¹ I tabellen redovisas samtliga kostnader för respektive verksamhetsområde.

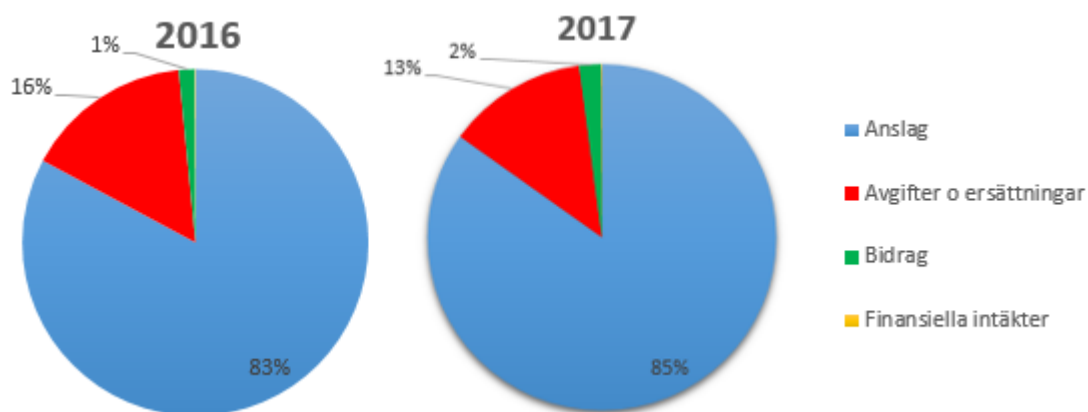
avgifter och andra ersättningar som disponeras av myndigheten, från 17 procent 2013 till 13 procent 2017.

Övriga intäkter (avgifter och bidrag m.m.) bidrar i allt väsentligt till den samlade finansieringen av verksamheten, varför intäkterna inte redovisas uppdelat på verksamhetsområden i tabellen ovan.

Använda bidrag utgjorde fram till och med 2014 cirka 3-4 procent av de totala verksamhetsintäkterna. De senaste två åren minskade dessa intäkter till en andel på 1-2 procent. En förklaring är att de investeringar vid om- och utbyggnaden av Flygvapenmuseum 2010 som finansierades av bidrag, har blivit fullt avskrivna. Bidragen som erhållits och använts 2017 avsåg till största del överstatliga medel (EU) och statliga medel (från andra myndigheter).

Diagrammet visar nedan den relativa mängden för hur olika slags intäkter finansierat myndighetens verksamhet de två senaste åren exklusive transfereringar.

Fördelningen av verksamhetens totala intäkter med jämförelseår

Intäkter från avgifter och andra ersättningar avser framförallt intäkter av uppdragsverksamhet, museibutikerna, uthyrning av lokaler samt visningsavgifter.

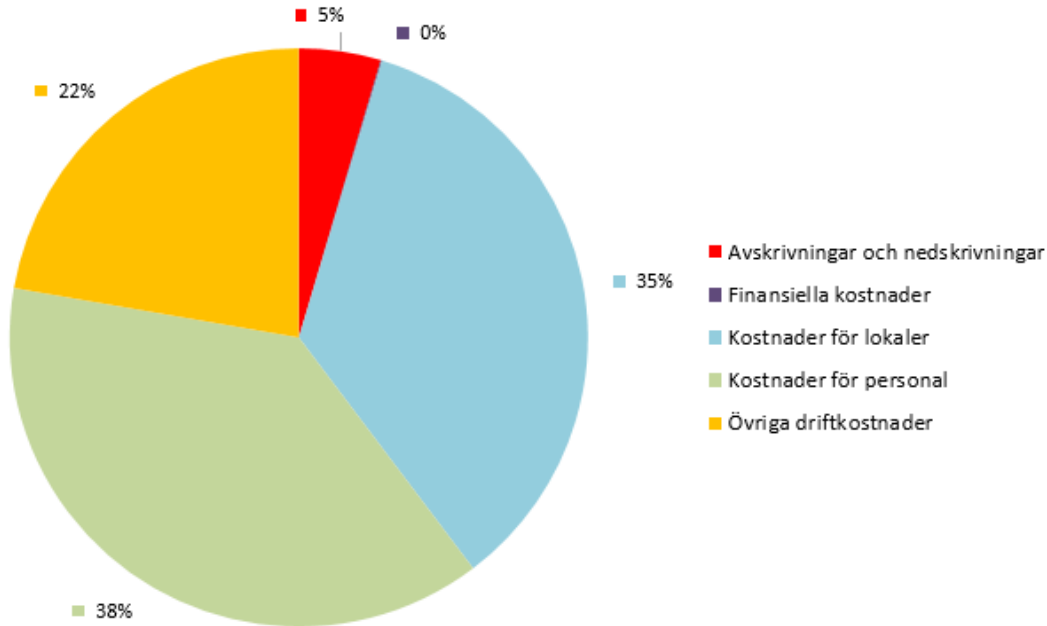
Kostnader per verksamhetsområde

SFHM:s verksamhetskostnader uppgick 2017 till totalt 118,7 miljoner kronor, vilket innebär en minskning med 2 procent jämfört med 2016 (121,3 mkr). Det lägre utfallet beror huvudsakligen på ändrade faktureringsrutiner avseende Flygvapenmuseums restaurang.²

Av de totala kostnaderna under 2017 avsåg 25 procent verksamhetsområde Bevarande (23 procent 2016). Resursanvändningen för verksamhetsområde Kunskapsuppbyggnad utgjorde 12 procent av de totala kostnaderna vilket är oförändrat jämfört med 2016. För området Förmedling avsattes 56 procent (57 procent 2016). Andelen kostnader för verksamhetsområde Stöd minskade något i jämförelse med 2016 (8 procent) och uppgick till 7 procent av de totala kostnaderna 2017.

² Från och med 2017 fakturerar Flygvapenmuseum endast lokalhyra till konferenskunder. Fram till och med 2016 fakturerades även för restaurangtjänster restaurang Calle C erbjuder (ägs av G-mix Food AB). Calle C:s restaurangtjänster uppgick till 2,3 mkr året 2016.

Verksamhetens kostnader 2017

SFHM:s verksamhetskostnader (exklusive transfereringar) består till största delen av fasta kostnader, bland annat lokalkostnader vilka utgjorde 35 procent 2017 (34 procent 2016). I andelen kostnader för lokaler ingår hyror med mera för Armémuseums och Flygvapenmuseums museibyggnader, kontorslokaler och magasin för förvaring av museiföremål. Personalkostnaderna utgjorde den största delen av verksamhetens totala kostnader 2017 (38 procent). Andelen var densamma förra året men motsvarades då av fler årsarbetskrafter, 71 jämfört med 69 för 2017. Skillnaden beror främst på tillfälliga vakanser till följd av en ökad personalomsättning 2017.

Övriga driftkostnader avser IT och telefoni, ekonomi- och personaladministration inklusive tjänster från Statens servicecenter. Dessutom ingår kostnader som är direkt kopplade till genomförandet av olika aktiviteter och projekt inom de tre verksamhetsområdena Bevarande, Förmedling och Kunskapsuppbyggnad. Dessa minskade något jämfört med föregående år och uppgick till 22 procent av de totala verksamhetskostnaderna (23 procent 2016).

Även avskrivningskostnader sjönk något som andel jämfört med förra året och motsvarade 5 procent av de totala verksamhetskostnaderna (6 procent 2016). Investeringarna under året har bland annat avsett förnyelse av basutställningen vid Flygvapenmuseum och ombyggnationer av båda museernas receptioner, förvaring av föremål samt utrustning för konservering. De finansiella kostnaderna var fortsatt marginella men ökade något i kronor jämfört med 2016.

Upptagna lån i Riksgälden uppgick till 13,1 miljoner kronor per den 31 december 2017 (16 miljoner kronor 2016). Minskningen beror främst på att det inte funnits ett behov av större investeringar liknande de som gjordes i samband med Flygvapenmuseums om- och tillbyggnad som färdigställdes 2010, och som blev fullt avskrivna 2016. Investeringar har under 2017 delvis även finansierats med externa medel.

3 Verksamhetsområde Bevarande

Uppgifter enligt instruktion för verksamhetsområde Bevarande

SFHM ska vårda, förteckna, vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika de samlingar som har anförtrotts myndigheten.

3.1 Vård och förvaring

Den systematiska tillsynen av SFHM:s samlingar har pågått som planerat hela året. Konservering och vård har skett enligt vårdplaner och i samband med att föremål ska ställas ut i egna utställningar och lånas ut till andra museer. Regelbundna skadedjurskontroller och klimatmätningar har genomförts som planerat i magasinet och utställningslokaler.

Armémuseums arbete med att färdigställa den nya förvaringen av äldre vapen i magasinet i Frihamnen har fortgått enligt plan. Armémuseum har även i samarbete med Riksantikvarieämbetet påbörjat ett projekt med syfte att utveckla en metod för konservering av bemålade fanor.

Flygvapenmuseum har under året ökat vårdinsatserna för två av de flygplan som förvaras utomhus. DC-3:an kommer att dokumenteras exteriört för att möjliggöra mätningar och bedömningar av påverkan av sol, vind och vatten. Flygvapenmuseum har även färdigställt och skickat ut vårdplaner till de museer som museet har lånat ut flygplan till. Flygvapenmuseums samarbete med olika volontärgrupper för att restaurera flygplan och fordon i museets samling har fortsatt under 2017.

Sammanlagt har 195 föremål i Armémuseums samling och 42 föremål i Flygvapenmuseums samling fått vård under året.

Flygvapenmuseum har under året tömt två magasin och bl.a. flyttat 41 flygplan och 4 helikoptrar till det nya magasinet Valvakan 2. En stor del av de övriga föremålen har flyttats till befintliga magasin och arkivmaterial har flyttats till biblioteket.

Armémuseum har slutfört hemtagning av föremål från Garnisonsmuseet i Linköping och dialog om hur återstående objekt ska hanteras pågår med Linköpings kommun och Friluftsmuseet Gamla Linköping. Hämtning av föremål från Regementsmuseet I 20 i Umeå är snart avslutad och dialog om hämtning av föremål från Gamla Kronobergs museum i Växjö och Karlsborgs fästning har inletts.

Förutom huvudmagasinet i Stockholm har Armémuseum distansmagasin för stora föremål som sköts av rustmästare placerade i Strängnäs, Halmstad och Kristianstad. Arbete med att inventera samlingarna i distansmagasinen har intensifierats under 2017, främst avseende fordon. Flygvapenmuseum har påbörjat arbetet med att inventera flygmotorer.

Översynen kring rutiner avseende avveckling och överföringar av materiel mellan Försvarsmakten och SFHM har fortsatt under året. Syftet är bl.a. att ge Flygvapenmuseum och Armémuseum bättre förutsättningar att bedöma huruvida materielen har ett värde som museiföremål och att tydliggöra SFHM:s roll som statlig ägarföreträdare vid utlån och depositioner.

SFHM har under året genomfört egenkontroll genom stickprov av föremål och deras placeringar i Armémuseums och Flygvapenmuseums magasin. Resultatet visar att 98 procent av de registrerade föremålen i museernas föremålssamlingar uppfyller kraven på korrekt information avseende placering.

SFHM:s samlingar tilldrar sig ett stort intresse från museer och institutioner både i Sverige och utomlands. Med hjälp av depositioner och utlån till lokala museer sprids kunskap om föremålen

vilket bidrar till att nå nya grupper och besökare runt om i hela landet. Depositioner och utlån är dessutom viktiga för SFHM eftersom många föremål av utrymmesskäl inte kan visas i Armémuseums och Flygvapenmuseums lokaler eller ryms i befintliga magasin.

Under 2017 har SFHM lånat ut eller deponerat föremål till Mir i Vitryssland och ett stort antal andra museer bl.a. i Arboga, Västerås, Såtenäs, Nyköping, Karlskoga, Gotland och Östersund. Armémuseum och Flygvapenmuseum har sammanlagt 6 748 föremål deponerade eller utlånade.

3.2 Registerhantering

Armémuseum och Flygvapenmuseum har under 2017 fortsatt med såväl nyregistrering av föremål och bilder som med registervård genom att komplettera föremåls- och fotoposter med information och bilder i samlingsdatabasen Primus. Tillgängligheten till föremålen ökar i takt med att uppgifter läggs in i registret samtidigt som museerna får en god överblick över samlingarna vilket också underlättar det kontinuerliga arbetet med att dokumentera och vetenskapligt studera föremålen. Vid utgången av 2017 hade sammanlagt 150 740 föremål registrerats i Primus.

Samlingarnas tillgänglighet på Digitalt museum har hög prioritet inom SFHM. Med hjälp av Digitalt museum är Armémuseums och Flygvapenmuseums samlingar tillgängliga för allmänheten vilket underlättar för forskare och specialintresserade att använda museernas samlingar som källmaterial. De delar av myndighetens samlingar som har digitaliserats är även tillgängliga för en bredare publik genom att de är anslutna till Riksantikvarieämbetets webbservice K-samsök och den europeiska webbtjänsten Europeana som tillgängliggör europeiskt kulturarv.

Vid utgången av 2017 hade sammanlagt 98 132 föremål (96 682 år 2016) och 13 179 fotografier (7 312 år 2016) i SFHM:s samlingar tillgängliggjorts på Digitalt museum.

SFHM arbetar sedan 2016 utifrån en ny insamlings- och gallringspolicy vilken under 2017 har prövats i praktiken. Policyn har fungerat som en bra vägledning och ger ett gott stöd för verksamheten. Museernas samlingar har under året kompletterats med 61 nyförvärv, bl.a. en samling civilförsvarsföremål från tiden kring första världskriget och en Saab J 29 Tunnan. Under året har sammanlagt 115 föremål gallrats ur samlingarna.

I enlighet med den beslutade digitaliseringsplanen för åren 2016-2018 har arbetet för att förbättra tillgängligheten fortsatt genom att upprätta en struktur för myndighetsgemensamt användande av ämnesord i Kulturnav. Kulturnav är en webbaserad plattform för att skapa, förvalta och distribuera gemensam öppen terminologi och auktoriteter med fokus på behovet hos museer och andra kulturarvsinstitutioner. Syftet med det här arbetet är att underlätta sökandet i samlingsdatabasen Primus såväl internt som för besökare på Digitalt museum.

Med anledning av museilagen (2017:563) och förordningen (2017:564) om statliga museers förfoganden över museiföremål, vilka trädde i kraft hösten 2017, har SFHM beslutat om en definition av samlingsbegreppet. Indelningen i permanenta samlingar respektive stödsamlingar följer den internationella standarden Spektrum. Permanenta samlingar innefattar museiföremål som ska bevaras för framtiden, vilket ställer krav på förvaring, föremålsvård etc. Stödsamlingar avser föremål som på olika sätt kan användas i visningsverksamhet m.m. exempelvis tidigare försvarsmateriel som överförts från Försvarsmakten och som inte bedömts uppfylla kriterierna för förvärv av föremål till museisamlingarna, dvs. föremålen är av mindre kulturhistoriskt eller vetenskapligt värde.

SFHM:s stödsamlingar är inte fullt ut registrerade i samlingsdatabasen och det finns ett behov av att klargöra om föremålen överensstämmer med de inventeringar som genomfördes i samband med att ägarskapet för en stor mängd objekt överfördes från Försvarsmakten till SFHM under åren 2007-2008, dvs. vid genomförandet av *Försvar i förvar* (2005). Under hösten påbörjades därför en

inventering av fordonsföremål i syfte att klargöra stödsamlingens omfattning och om föremål eventuellt ska överlåtas till andra museer enligt förordningen (2017:464) om överlåtelse av museiföremål. Angående samlingar och arbetet med att undanröja risker avseende explosiva eller brandfarliga föremål se även avsnitt 9.2 Arbetsmiljö.

3.3 Resultatbedömning

Inom verksamhetsområde Bevarande har SFHM formulerat följande sammanfattande mål för verksamheten:

”Myndighetens samlingsförvaltning präglas av tillgänglighet och professionell museietisk hantering av föremål i magasin och i utställningar. Vård- och dokumentationsplaner används som styrdokument för att uppnå hög långsiktig kvalitet gällande bevarande av samtliga samlingar. Alla föremål ska på sikt vara registrerade i samlingsdatabasen Primus. Verksamheten kvalitetssäkras genom stickprovskontroller.”

Av resultatredovisningen framgår att 2017 års arbete med förvaltning av samlingarna till stor del påverkats av två faktorer; tömning av två magasin och flytt av föremål till nytt magasin samt hemtagning av föremål från museer som av olika skäl avvecklat sin verksamhet. Ett omfattande inventeringsarbete har påbörjats avseende fordon som ingår i samlingarna samt åtgärder för att säkerställa säkra samlingar.

Under året har SFHM fortsatt arbetet med att registrera föremål i samlingsdatabasen Primus. Samtliga föremål i Armémuseums föremålssamling har registrerats och museet har under året fortsatt arbetet med registervård genom att komplettera föremålsposter med information och bilder samt åtgärder för att öka sökbarheten och därmed tillgängligheten på Digitalt museum. På grund av arbetet med flytt av en stor mängd föremål till ett nytt magasin har Flygvapenmuseums registreringsarbete inte kunnat utföras i planerad omfattning. I nuläget uppskattas antalet föremål i Flygvapenmuseums föremålssamling uppgå till runt 100 000 och av dessa har 46 009 (44 405 år 2016) registrerats i Primus.

SFHM har under 2017 genomfört egenkontroll genom stickprov av föremål och deras placeringar i Armémuseums och Flygvapenmuseums samlingar. Därutöver har SFHM utfört egenkontroll av gallrade föremål i Armémuseums samlingar.

För att bedöma kvaliteten på verksamheten använder sig SFHM av en självutvärderingsmodell där bedömningsgrunden för god kvalitet innebär att de samlingar som anförtratts myndigheten är i ordning och reda, det vill säga att det finns en god organisation och fastställda processer vad gäller föremålssamlingarna och hantering av föremålen.

Mått på god kvalitet har bedömts vara att minst 90 procent av föremålen ska vara försedda med korrekt information avseende placering. Resultatet av de stickprovskontroller som genomförts under året visar att 98 procent av föremålen i Armémuseums permanenta samling (95 procent 2016) och 98 procent av föremålen i Flygvapenmuseums permanenta samling (95 procent 2016) uppfyller kraven på korrekt information avseende placering.

Mot denna bakgrund gör SFHM därför bedömningen att kvaliteten av verksamhetens resultat är god avseende myndighetens permanenta samlingar även om en del arbete kvarstår vad gäller registrering av objekt i Flygvapenmuseums föremålssamling. Därutöver finns brister vad gäller vård och förvaring av vissa flygplan på Flygvapenmuseum. Otillräckliga magasinutrymmen och ständiga omflyttningar har medfört att vissa vårdinsatser eftersätts även om ett antal vårdinsatser genomförts under året (se nedan). Därtill måste några av flygplanen fortfarande förvaras utomhus. Vad gäller myndighetens stödsamlingar har en inventering av det materiel som fördes över från Försvarsmakten till SFHM inletts under året. Eftersom detta arbete nyligen har påbörjats och är

mycket omfattande gör SFHM bedömningen att kvaliteten av verksamhetens resultat i detta avseende inte är tillfredsställande.

Andelen resurser som avsätts för området Bevarande har 2015-2016 utgjort i genomsnitt 23 procent av de totala kostnaderna. Under 2017 ökar andelen till 25 procent. Förändringen beror främst på att betydande resurser har avsatts för flytten av Flygvapenmuseums skrymmande föremål. De totala kostnaderna för Bevarande påverkas även av höjda hyreskostnader, bl.a. för Armémuseums magasin i Frihamnen.

Mot bakgrund av de prioriteringar som gjorts av bl.a. övergripande lokalförändringar och inventeringsarbete är antalet föremål som fått vård totalt sett färre, en halvering jämfört med 2015. Även antalet nyförvärv av föremål är väsentligt färre än de två tidigare åren. Utfallet för dessa prestationer påverkas även av att personalresurser behövt avsättas för att hantera objekt, för vilka SFHM är statlig ägarföreträdare, från nedlagda försvarsmuseer. Avslutningsvis kan konstateras en viss ökning av antalet registrerade föremål samt att de fortsatta insatserna för digitalisering av foto- och bildmaterial på både Armémuseum och Flygvapenmuseum har resulterat i ännu en fördubbling av antalet fotografier som är tillgängliga via Digitalt museum. Antalet besök på Digitalt museum ökade med 76 procent, från drygt 285 000 till närmare 502 700.

Från och med 2017 följer SFHM upp antalet gallrade föremål i samlingarna, vilket uppgick till sammanlagt 115 (161 år 2016).

Volymerna avseende prestationer inom Bevarande

Prestationer	2017	2016	2015
Vård och förvaring			
Antal föremål, totalt*	150 740	149 277	148 075
Antal föremål som har fått vård/översyn under året	237	398	553
Antal depositioner och utlån	6 748	7 759	7 787
Antal depositioner och utlån under året	80	1 127	1 263
Registerhantering			
Antal dataregistrerade föremål	150 740	149 277	148 075
Antal föremål på Digitalt museum	98 132	96 682	94 041
Antal fotografier på Digitalt museum	13 179	7 312	3 033
Antal besök på Digitalt museum**	502 693	285 035	640 949
Antal nyförvärv av föremål under året	61	158	293
Antal gallrade föremål under året	115	161	97

*De redovisade volymerna inkluderar samtliga föremål i Armémuseums samling och de föremål i Flygvapenmuseums samling som har registrerats i Primus. Volymen inkluderar således inte hela föremålsbeståndet i Flygvapenmuseums samling vilket har uppskattats till totalt cirka 100 000 föremål. Åtskilliga dubblettposter i samlingsdatabasen Primus har rensats bort under året.

**Fr.o.m. 2016 redovisas antal besök för Armémuseum och Flygvapenmuseum på webbplatsen Digitalt museum. Tidigare har det totala antalet besökare på www.digitaltmuseum.se redovisats.

Statens försvarshistoriska museer, årsredovisning 2017

Kostnader avseende prestationer inom Bevarande (tkr)

Prestationer	2017	2016	2015
Vård och förvaring	21 086	19 092	17 501
Registerhantering	6 169	6 019	7 570
Summa	27 255	25 111	25 071

4 Verksamhetsområde Förmedling

Uppgifter enligt instruktion för verksamhetsområde Förmedling

SFHM ska hålla ett urval av samlingarna tillgängligt för allmänheten samt driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk verksamhet.

4.1 Utställningar

På Armémuseum visas en serie utställningar mellan 2014 och 2018 om första världskriget, det vill säga under fyra år – en lika lång period som kriget pågick. Med jämna mellanrum byts avsändare där både texter och bilder kommer framförallt från länder som deltog i kriget. Utställningsseriens syfte är att diskutera om perspektiven är olika, eller om historiker i olika länder för fram en liknande berättelse 100 år efter kriget.

Under 2017 har Armémuseum invigt 4 utställningar i serien "Bilder från första världskriget": "Dödens skyttegrav" med bilder från belgiska fronten, "Thessaloniki 1915–1918" med bilder från soldater från hela världen på genomresa i Thessaloniki och på civilbefolkningens vardagsliv och arbete i staden, "Kanadensisk sjukvård under första världskriget" med bilder på kanadensiska läkare, sjuksköterskor och soldater som räddade och vårdade sårade samt "USA och första världskriget" med närgångna bilder som skildrar den amerikanska mångfalden vad gällde soldaters ursprungsland, religion och språk men även kvinnornas deltagande i kriget som sjuksköterskor, telefonister, sjukgymnaster och kontorsarbetare.

I Armémuseums egenproducerade tillfälliga utställning "Krigsspel – konsten att vinna ett krig" visades hur spel har påverkat avgörande händelser i historien och hur spel har använts för att lära ut krig. Utställningen innehöll såväl vanliga brädspel som specialtillverkade spel som har använts på officersskolor från 1800-talet fram till idag.

Flygvapenmuseum har under året fortsatt visa de två tillfälliga utställningarna "Det stora kriget" om första världskrigets orsaker och följder och "Djur & krig" om hur djur har använts i krig.

SFHM har visat sammanlagt 7 tillfälliga utställningar under 2017 varav 5 öppnades under året.

Förutom de tillfälliga utställningarna har Armémuseum och Flygvapenmuseum fortsatt arbetet med att vidareutveckla basutställningarna. Flygvapenmuseum har förtydligat information och fakta i basutställningen "Om kriget kommer – Sverige under kalla kriget". Armémuseum har tagit fram en ny audioguide och Flygvapenmuseum har kompletterat befintlig audioguide dels med tre nya språk, dels med inläsning av mer lättförståelig text för att på så sätt öka tillgängligheten.

4.2 Pedagogik

Uppgift enligt regleringsbrev

SFHM ska redovisa den verksamhet som svarar mot den unga publikens behov samt insatser för att öka den unga publiken.

Barn och ungdomar är en prioriterad målgrupp i Armémuseums och Flygvapenmuseums publika verksamheter och i SFHM:s arbete med bidragsgivning och kunskapsstöd till SMHA-museerna. Det senare redovisas närmare i avsnitt 6 Verksamhetsområde Stöd.

Armémuseum och Flygvapenmuseum besöks av skolans samtliga årskurser. Skolprogrammen är ofta ämnesövergripande, dvs. inkluderar flera olika skolämnen med utgångspunkt i skolans styrdokument. De ämnen som berörs är historia, samhällskunskap, svenska, bild, teknik, fysik och matematik.

Många av ämnena i museernas basutställningar finns med i läroplanen, exempelvis stormaktstiden, kalla kriget, världskrigen, konflikter och yttrandefrihet, flyktingfrågan, demokrati och makten att tolka historien. Särskilda fokusämnen där ämnesövergripande skolprogram erbjuds är historiebruk och teknikutveckling. Skolprogrammen bokas även av ett antal särskolegrupper och då är möjligheten att skraddarsy upplägg särskilt relevant. Samtliga skolprogram är formulerade utifrån konkreta mål i skolans kursplaner för att öka verksamhetens trovärdighet som ett förlängt klassrum. Flygvapenmuseum har under året fortsatt arbeta med samtal som metod i alla skolprogram, fördjupat diskussionerna kring konfliktfrågor och historiebruk liksom belyst drivkrafterna bakom teknikutveckling.

I januari arrangerade Armémuseum mässan "Skola + museum = Sant 2017" där skolpersonal kunde möta 45 av Stockholms museer och kulturinstitutioner.

Visningar för både barn och vuxna ingår i det dagliga utbudet på Armémuseum och Flygvapenmuseum under sommaren, helgerna och skolloven. Ett populärt inslag i SFHM:s pedagogiska verksamhet är Flygvapenmuseums science center Flyglabbet som innehåller flygsimulatorer och experimentstationer på temat luft och flyg. Flyglabbet har under året utvecklats dels avseende ökad tillgänglighet för personer med funktionsvariationer, dels genom att nya instruktionstexter har tagits fram på både svenska och engelska.

Förutom den pedagogiska verksamheten som riktar sig till skolor har Armémuseum och Flygvapenmuseum under 2017 anordnat en rad olika aktiviteter för skollediga barn och ungdomar under sportlov, påsklov och höstlov. De båda museerna har genomfört barnvisningar och dramatiserade familjevisningar, bl.a. om människorna som användes som spelpjäser i stora nordiska kriget. Syftet med att använda dramatiserade inslag i visningar är att levandegöra och tillgängliggöra historien för unga.

Flygvapenmuseum har under 2017 fortsatt att driva verksamheten i barnklubben Flygspanarna som hela tiden får fler medlemmar. I Flygspanarna har barn testat aktiviteter kopplade till skolprogram och lovverksamhet, experimenterat kring aerodynamik och densitet med mera. Under året har Flygvapenmuseum även fortsatt att utveckla innehåll och nya teman för genomförande av barnkalas på museet. I museets bibliotek har sagostunder för barn arrangerats regelbundet.

För de yngre barnen erbjuder Armémuseum en lärarik tipspromenad och på Flygvapenmuseum används museets maskotar Drakel och Viggo för att vägleda barn på olika sätt, bland annat genom lärprogrammet "I Drakel och Viggos fotspår".

SFHM genomförde under 2017 sammanlagt 1 386 visningar (1 106 år 2016) varav 578 (530 år 2016) var visningar för skolklasser och förskolegrupper.

4.3 Programverksamhet

SFHM har en aktiv programverksamhet som prioriterar samarrangemang med externa aktörer, främst i syfte att öka kännedomen om Armémuseums och Flygvapenmuseums kunskaps- och verksamhetsområden och därigenom nå nya grupper av besökare.

I programverksamheten erbjuds föredrag, seminarier, debatter, specialvisningar och familjeaktiviteter. Båda museerna arbetar med tematiska programserier med utgångspunkt i respektive museums verksamhet. Under året har särskilda teman för programverksamheten varit Finland 100 år, kalla kriget och samtida försvars- och konfliktfrågor.

Ett exempel på föredrag är "Spionage i modern tid – en högaktuell föreläsning om informationssäkerhet" där Carolina Angelis med förflutet från Försvarets radioanstalt och Militära

underrättelse- och säkerhetstjänsten berättade om hotet mot svenska organisationer, företag och myndigheter och vad vi kan göra för att skydda oss. I föredraget "Mannerheim, marsken, masken, myten" berättade Herman Lindqvist om den legendariske marskalken av Finland, friherre Gustaf Mannerheim.

Föredrag av inbjudna gäster varvades med visningar av museernas personal. I exempelvis den teckenspråkstolkade visningen "Två världskrig, på väg mot ett tredje" berättade museipedagoger om Sverige i skuggan av krigen under 1900-talet och i temavisningarna "Folkhemmets smaker" berättades om utvecklingen av det svenska folkhemmet under kalla kriget.

SFHM anordnade sammanlagt 167 programaktiviteter under 2017 (156 år 2016).

4.4 Besökare och publikundersökningar

Armémuseum och Flygvapenmuseum registrerar varje besökare manuellt och följer de rekommendationer som ges av Myndigheten för kulturanalys vad gäller såväl räkning av besökare som indelning av besökare i anläggningsbesökare och verksamhetsbesökare. Antalet anläggningsbesökare avser således samtliga besökare som besöker någon del av museernas anläggningar såväl inomhus som utomhus, dvs. det totala antalet besökare. Antalet verksamhetsbesökare avser besökare till den verksamhet och de områden som tidigare huvudsakligen var avgiftsbelagda för vuxna besökare.

Antalet anläggningsbesökare baserar sig dels på den manuella registreringen i respektive museums reception, dels på antal sålda luncher på restaurangen (vad gäller Armémuseum) och genom en räknare som finns i entrén till restaurangen (vad gäller Flygvapenmuseum). I Flygvapenmuseums anläggningsbesökare ingår dessutom deltagare på föreningen Linköpings Motorentusiasters motorträffar som sedan maj 2017 arrangeras i samarbete med museet.

Antalet verksamhetsbesökare får Armémuseum fram genom den manuella registreringen eftersom museet och restaurangen har skilda entréer. Flygvapenmuseum får fram antalet verksamhetsbesökare genom att justera det totala antalet registrerade besökare för de som endast besökt butik, restaurang eller deltagit i motorträffarna. Som komplement till och kvalitetssäkring av den manuella registreringen använder sig museerna av räknematta och elektronisk besöksräknare.

Det totala antalet besökare hos de båda museerna uppgick under 2017 till 492 999 (379 647 år 2016) varav antalet verksamhetsbesökare uppgick till 337 310 (314 983 år 2016). Detta motsvarar en ökning med 30 respektive 7 procent. Antalet verksamhetsbesökare under 19 år uppgick till 102 315 (71 908 år 2016) vilket motsvarar en ökning med 42 procent.

För Armémuseum ökade det totala antalet besökare med 48 108 personer till 222 697 besökare (174 589 år 2016) vilket motsvarar en ökning med knappt 28 procent jämfört med föregående år. Antalet verksamhetsbesökare ökade med 28 procent till 159 271 (124 632 år 2016).

För Flygvapenmuseum ökade det totala antalet besökare med 65 244 personer till 270 302 besökare (205 058 år 2016) vilket motsvarar en ökning med knappt 32 procent jämfört med föregående år. Ökningen av antalet anläggningsbesökare på Flygvapenmuseum består till stor del av deltagare på motorträffarna som arrangeras vid museet.

Antalet verksamhetsbesökare på Flygvapenmuseum minskade med 6 procent till 178 039 (190 351 år 2016) vilket till stor del förklaras av att Försvarsmaktens arrangemang Flygvapendagarna, som under 2016 var förlagt till Malmen bredvid Flygvapenmuseum, medförde många besökare till museet.

Förutom de besöksenkätfrågor som tillhandahålls av Myndigheten för kulturanalys har Armémuseum och Flygvapenmuseum genomfört kompletterande publikundersökningar. Armémuseums publikundersökning har under 2017 inriktat sig på programverksamheten. Av de 436 personer som svarade på enkäten var 90 procent nöjda eller mycket nöjda med besöket. Under 2016 motsvarades förväntningarna hos 86 procent av besökarna.

Av de 274 personer som under 2017 svarade på Flygvapenmuseums digitala enkät, på svenska eller engelska, gav 58 procent av de svensktalande respondenterna och 70 procent av de engelsktalande betyg 5 av 5 på frågan om kvaliteten på museet i allmänhet. När det gäller betyg 4 erhöles det av 32 respektive 19 procent av respondenterna. På frågan om kvaliteten på museets utställningar gav 64 respektive 70 procent betyget 5, och 26 respektive 22 procent gav betyget 4.

Flygvapenmuseum har under året även använt specialenkäter för utvärdering av bl.a. konferenser och middagar.

De digitala besökarna som når museernas verksamheter genom sociala medier är en allt viktigare målgrupp. Flygvapenmuseums webbplats hade 121 844 besökare (132 955 år 2016) vilket är en minskning med 8 procent jämfört med föregående år. Armémuseums webbplats hade 116 515 besökare (111 570 år 2016) vilket är en ökning med drygt 4 procent jämfört med föregående år. Armémuseum och Flygvapenmuseum har även under året ökat aktiviteten i sociala medier, i första hand Facebook och Instagram, bl.a. i syfte att nå såväl nya som tidigare besökare.

4.5 Resultatbedömning

Inom verksamhetsområde Förmedling har SFHM formulerat följande sammanfattande mål för verksamheten:

”Armémuseum och Flygvapenmuseum har ett publikt utbud av hög kvalitet som väcker intresse hos olika och nya målgrupper samt kommer fler till del över hela landet. Antalet besökare ökar från år till år och verksamheten kvalitetssäkras genom enkäter och analyser.”

Både Armémuseum och Flygvapenmuseum har nått de uppsatta målen för 2017 även om antalet verksamhetsbesökare på Flygvapenmuseum har minskat något. Armémuseum har under året haft 159 271 verksamhetsbesökare och Flygvapenmuseum 178 039. Det sammanlagda antalet verksamhetsbesökare uppgår till 337 310 vilket är en ökning med 7 procent jämfört med förra året. Sedan införandet av fri entré 2016 har antalet verksamhetsbesökare på SFHM:s museer ökat med sammanlagt 63 procent.

För att bedöma kvaliteten på verksamheten använder sig SFHM av en kvalitetsmodell som utgår från ett brukarperspektiv baserat på regelbundna kvalitativa publikundersökningar. För att få en så rättvis bild som möjligt av besökarnas upplevda kvalitet ska publikundersökningar göras kontinuerligt under året. Målet med undersökningarna är att dels få uppgifter om besökardemografi, dels undersöka den upplevda kvaliteten utifrån besökarnas perspektiv.

Som definition på god kvalitet inom Förmedling har SFHM bedömt att minst 80 procent av besökarna ska vara nöjda eller mycket nöjda. Flygvapenmuseum har under 2017 genomfört publikundersökning som visar att 90 procent (91 procent år 2016) av besökarna är nöjda eller mycket nöjda med sina besök.

Mot bakgrund av resultaten av de under året genomförda brukarundersökningarna gör SFHM bedömningen att den övergripande kvaliteten av verksamhetens resultat är god i den del den avser Flygvapenmuseum och att kvaliteten är god i Armémuseums programverksamhet.

Totalt avsattes cirka 56 procent av SFHM:s totala kostnader för den publika verksamheten (58 procent 2016). Mellan 2015 och 2016 skedde en tydlig minskning av resurserna för basutställningar vilket främst berodde på att Armémuseums fleråriga satsning på att förnya basutställningarna avslutades 2015. Det lägre utfallet 2017 för utställningsverksamheten totalt sett beror främst på att antalet tillfälliga utställningar har varit färre än tidigare år.

Lönekostnader för timanställda har tidigare fördelats som en gemensam kostnad på prestationerna Pedagogik och Övrig pedagogik. Från och med 2017 redovisas dessa lönekostnader på respektive prestation, vilket tydliggör att förhållandevis mer resurser går till Övrig pedagogisk verksamhet. Totalt sett ökar dock resurserna som avsatts för verksamhet direkt riktad mot barn och ungdomar jämfört med 2016. I jämförelse med 2015 är det närmast en dubbling.

Det totala antalet besökare fortsätter att öka på båda SFHM-museerna. Såväl antalet verksamhetsbesökare som anläggningsbesökare ökar samtidigt som de totala kostnaderna för området är oförändrade jämfört med tidigare år. Totala kostnader för verksamhetsområde Förmedling fördelat på antalet verksamhetsbesökare är 180 kronor 2017 jämfört med 189 kronor 2016 och 283 kronor 2015. En särskilt stor ökning kan konstateras avseende antalet barn under 19 år. Antalet skolvisningar ökar jämfört med 2016 då utfallet visade en minskning jämfört med 2015.

Antalet visningar avseende Övrig pedagogik, dvs. riktade till alla åldrar, ökar något jämfört med 2016. Samtidigt fortsätter antalet deltagare per visning att sjunka. I genomsnitt 13 deltagare per visning jämfört med 18 för 2016 och 28 för 2015. I förra årsredovisningen konstaterades att färre deltagare på visningarna kan vara ett tecken på nya besöksmönster, det vill säga att en större andel av besökarna väljer att ta del av utställningarna på egen hand. Det kan också handla om att fler besökare väljer att göra flera återkommande besök och att man inte alltid väljer att gå på visning vid varje tillfälle. Årets resultat indikerar att denna trend tycks fortsätta.

Kostnaderna för programverksamheten är något högre 2017 än för 2016, även om ökningen inte är lika tydlig som mellan 2015 och 2016. Antalet programaktiviteter är dock 11 fler än föregående år (31 fler än 2015).

Volym avseende prestationer inom Förmedling

Prestationer	2017	2016	2015
Utställningar			
Antal basutställningar	12	12	12
Antal tillfälliga utställningar	7	9	11
Antal anläggningsbesökare*	492 999	379 647	
Antal verksamhetsbesökare*	337 310	314 983**	206 825
Pedagogik			
<i>Barn och ungdom</i>			
Skolvisningar, antal	578	530	553
Skolvisningar, antal deltagare	15 742	16 278	15 020
Antal besökande under 19 år	102 315	71 908	65 456
<i>Övrig pedagogisk verksamhet</i>			
Visningar, antal	1 386	1 106	1 033
Visningar, antal deltagare	18 200	20 005	29 208
Programverksamhet			
Programaktiviteter, antal	167	156	136

*Indelning av besökare i verksamhetsbesökare och anläggningsbesökare följer rekommendationerna från Myndigheten för kulturanalys. Tidigare har endast verksamhetsbesökare redovisats. Jämförelsetal avseende anläggningsbesökare för 2015 redovisas inte p.g.a. att dessa uppgifter saknas.

**I årsredovisningen för 2016 redovisades anläggningsbesökare för Flygvapenmuseum och verksamhetsbesökare för Armémuseum vilket gav ett sammanlagt besöksantal på 326 968. Det sammanlagda antalet verksamhetsbesökare uppgick till 314 983 vilket redovisas i tabellen ovan.

Kostnader avseende prestationer inom Förmedling (tkr)

Prestationer	2017	2016	2015
Utställningar			
Basutställningar	24 269	25 218	31 694
Tillfälliga utställningar	10 226	12 894	11 053
Pedagogik			
Barn och ungdom	9 739	8 485	5 928
Övrig pedagogisk verksamhet	10 112	6 885	4 348
Programverksamhet	6 224	6 012	5 527
Summa	60 570	59 495	58 550

5 Verksamhetsområde Kunskapsuppbyggnad

Uppgifter enligt instruktion för verksamhetsområde Kunskapsuppbyggnad

SFHM ska främja studier och forskning i ämnen som tillhör verksamhetsområdet, och verka för ökad kunskap grundad på forskning och samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor, och förmedla kunskap inom sitt verksamhetsområde.

5.1 FoU-samarbeten och publikationer

SFHM bedriver en omfattande forskningsverksamhet och har under 2017 påbörjat eller fortsatt driva ett flertal forskningsprojekt i samarbete med externa aktörer:

- När Sverige styrdes från Osmanska riket (When Sweden was ruled from the Ottoman Empire) i samarbete med bl.a. Moldaviens Nationalmuseum för historia och arkeologi och Moldaviens Vetenskapsakademi avslutades under 2017.
- Kinesisk sidendamast från tidigt 1700-tal som finns i Armémuseums samling av fanor i samarbete med China National Silk Museum.
- In hoc – ett internationellt vexillologiskt nätverk i samarbete med länder vars fanor finns i Armémuseums trofésamling.
- Norge 1718 – Kriget, människorna, skottet i samarbete med Östfold-museene, Fredrikstens fästning, Bohusläns museum och Jamtli i Östersund.
- Sounds of Changes är ett delvis EU-finansierat projekt som genomförs under 2017-2019 i samarbete med fem museer i bl.a. Tyskland, Finland, Polen och Slovenien.
- Forskningsprojekt med syfte att studera ljusåldring av äldre flygplansduk i samarbete med Riksantikvarieämbetet.
- Forskningsprojekt inleddes under året med syfte att utveckla en metod för konservering av bemålade fanor i samarbete med Riksantikvarieämbetet.
- Forskningsprojekt om subjektiva bedömningar av konserveringsåtgärder inleddes i samarbete med Stockholms universitet.
- Forskningsprojektet "Att fira en seger" om materialitet, historiebruk, propaganda och historiska ljudlandskap inleddes under året och är delvis finansierat av Kulturrådet. Projektet innefattar bl.a. två publikationer.

Det fleråriga forskningsprojektet "När Sverige styrdes från Osmanska riket ("When Sweden was ruled from the Ottoman Empire") avslutades med ett symposium i maj 2017 i Moldavien i samarbete med Moldaviens Nationalmuseum för historia och arkeologi och Moldaviens Vetenskapsakademi i Chisinau. Projektet har i sin helhet inkluderat sammanlagt 5 internationella symposier och resulterat i två större publikationer, en inomvetenskaplig och en populärvetenskaplig.

SFHM har under året även bedrivit ett antal kunskapsutvecklande projekt i egen regi där resultaten av de två förstnämnda bl.a. kommer att publiceras i bokform under de kommande åren:

- Svenska militära uniformer under Gustaf III:s tid
- Helge Palmcrantz och den svenska kulsprutan
- Vapenlexikon Artilleri 1350-1880
- Dokumentationsprojekt med insamling av Viggen-minnen

Under året avslutades dokumentationsprojektet om demokrati och flyktingfrågor i och med utgivningen av Armémuseums årsbok "På flykt från krig: asylsökande, ensamkommande och internflyktingar i Sveriges historia". I boken uppmärksammas de beröringspunkter som finns

mellan vår egen samtid och andra tider när människor har flytt från krig och sökt trygghet i Sverige.

Under 2017 har SFHM även färdigställt ett vapenlexikon och publicerat rapporten *In hoc signo vinces* från ett vexillologiskt seminarium. Totalt har SFHM således publicerat tre böcker under 2017. SFHM:s personal har även varit aktiva skribenter och publicerat 16 artiklar och kortare texter i olika tidskrifter och böcker.

Expertisen om myndighetens verksamhetsområden har under 2017 varit fortsatt mycket efterfrågad. SFHM:s personal har hållit 28 föredrag på olika platser inom och utom landet, bl.a. i Chisinau, Moldavien, S:t Petersburg, Ryssland samt Boden, Karlskrona och Helsingborg. SFHM:s personal har även medverkat i ett stort antal radio- och tv-program, bland annat i "Vetenskapsradion Historia" på Sveriges Radio och "Bye Bye Sweden" på Sveriges Television. Det är i huvudsak militärhistorisk expertis som efterfrågas men även kunskap om bevarande, förvaring och insamling, som är typiska frågor om museimetoder.

Flygvapenmuseum har arrangerat en internationell konferens om bevarande av bärgade flygplan med flera av världens främsta experter på sjunkna flygplan och med deltagare från bl.a. Norge, USA och Tyskland. Under konferensen diskuterades frågor om bl.a. bärgning och restaurering av havererade flygplan och hur man bäst berättar historien om den delen av vårt kulturarv.

Armémuseum stod som värd för årsmötet i ECCO General Assembly som är den europeiska paraplyorganisationen för de nationella konservatorsförbunden inom EU och EFTA och arrangerade ett symposium i samband med 400-årsminnet av freden i Stolbova.

5.2 Kunskapsservice

SFHM:s arkiv och bibliotek besöks varje år av tusentals besökare. Arkiv- och biblioteksverksamheten erbjuder alla intresserade möjlighet att studera arkivmaterial, läsa tidskrifter och litteratur. Armémuseums arkivsamling innehåller såväl ritningar av 1600-talskanoner som 1900-talets lumparbilder och Flygvapenmuseums arkivsamling erbjuder tusentals dokument från hela 1900-talet, bl.a. flygdagböcker och haveriutredningar men även privata arkiv från till exempel flygpionjärer, flygplanskonstruktörer och flygmotoringenjörer.

Arkiv- och biblioteksverksamheten ger även stöd till andra museer dels genom depositioner av böcker, dels genom utlån av tekniskt flygplansdokumentation för både skötsel av och kunskap om flygplan och historien kring flygplansobjekten och deras utveckling.

SFHM:s båda samlingsarkiv bedriver en omfattande digitaliseringsverksamhet (se även avsnittet Bevarande). För att synliggöra det pågående digitaliseringsarbetet firade Armémuseum Arkivens dag 2017 online genom att lägga ut bilder på Digitalt museum. Bilderna är fria att använda utan några restriktioner eller kostnader. Flygvapenmuseums arkiv höll öppet hus med tema Finland om bl.a. vinterkriget och svenska frivilligflottiljen F19 i Finland. Bland aktiviteterna kan nämnas föredraget "Vingar till vinterkriget – flygplan till finska vinterkriget genom Sverige".

En viktig del i SFHM:s kunskapsservice är att svara på förfrågningar som inkommer till myndigheten från forskare och intresserad allmänhet. Under året svarade SFHM:s intendent, konservatorer, arkivarier, bibliotekarier m.fl. på sammanlagt 906 förfrågningar.

Arbetet med registrering och vård av bibliotekens bestånd genomförs fortlöpande och vid årets slut fanns sammanlagt 59 706 (57 206 år 2016) böcker, tidskrifter och artiklar katalogiserade i myndighetens två bibliotek. Samlingsarkivens resultat presenteras under avsnittet Bevarande.

5.3 Resultatbedömning

Inom verksamhetsområde Kunskapsuppbyggnad har SFHM formulerat följande sammanfattande mål för verksamheten:

"SFHM främjar relevant forskning och kunskapsuppbyggnad av hög kvalitet som är väl förankrad i myndighetens verksamhet som helhet. Bibliotek och arkiv erbjuder en god forskningsmiljö och fungerar som en serviceinrättning för allmänhet och forskare som kommer med frågor inom myndighetens ansvarsområde. Egenproducerade artiklar kvalitetssäkras genom textseminarier."

SFHM har under 2017 fortsatt att prioritera forskning och har sammanlagt drivit 9 FoU-samarbeten varav ett avslutades under året. Samtliga projekt är väl förankrade i myndighetens verksamhet. Exempel på detta är det fleråriga forskningsprojektet som sker i samarbete med China National Silk Museum och som handlar om kinesisk sidendamast som finns i fanorna i Armémuseums samling.

Myndighetens bibliotek och arkiv har under året fortsatt erbjuda allmänhet och forskare möjlighet att studera arkivmaterial och ta del av äldre såväl som nyutkommen litteratur och tidskrifter med anknytning till museernas verksamheter.

Under året har SFHM publicerat 3 böcker och SFHM:s medarbetare har producerat 16 artiklar. FoU-ansvarig på SFHM leder regelbundet skrivarseminarier för att kvalitetssäkra de texter som produceras av myndighetens personal.

En viktig utgångspunkt är att verksamheten ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. En aspekt kan vara att mäta samarbeten med vetenskapliga institutioner eller andra externa samarbetspartners i myndighetens forskningsprojekt. Ett mått på kvalitet skulle således kunna vara att en viss andel av myndighetens forskningsprojekt ska ske i samverkan med eller delvis finansieras av extern part. Flertalet av SFHM:s forskningsprojekt drivs i dag i samverkan med externa parter och tre av forskningsprojekten har extern finansiering.

En annan aspekt på kvalitet är att publikationer ska behandlas i seminarieform tillsammans med en expertpanel före publicering vilket är på det sätt som verksamheten arbetar idag. Ett mått på kvalitet ur den här aspekten skulle då vara att en viss andel av myndighetens publikationer ska ha behandlats i seminarieform.

Mot bakgrund av detta gör SFHM därför bedömningen att kvaliteten av verksamhetens resultat är god. SFHM överväger att under 2018 ytterligare utveckla aspekter av och mått på kvalitet inom verksamhetsområde Kunskapsuppbyggnad.

För 2017 har viss minskning skett av de totala resurser som avsätts i kronor för området Kunskapsuppbyggnad. Andelen utgör fortsatt 12 procent av de totala verksamhetskostnaderna.

Antalet besökare liksom antalet utlån är i princip oförändrat jämfört med föregående år trots att biblioteken haft färre timmar öppet för allmänheten. Det innebär att minskningen jämfört med 2015 kvarstår. Antalet förfrågningar har minskat något jämfört med föregående år men är fortsatt fler än 2015. Förklaringen till den förändrade bilden kan vara de förbättrade möjligheterna till kommunikation som ges via Digitalt museum och bibliotekens databaser (se även avsnitt 3 Bevarande).

Volym avseende prestationer inom Kunskapsuppbyggnad

Prestationer	2017	2016	2015
Publikationer			
Antal egna publikationer	3	4	2
Antal publicerade artiklar författade av egen personal	16	6	13
Kunskapsservice			
Antal utlån från bibliotek	6 515	6 576	7 573
Antal katalogiserade böcker i bibliotek	59 706	57 206	58 965
Antal öppethållande timmar på bibliotek	1 601	1 739	1 578
Antal besökare till bibliotek	4 130	4 129	4 580
Antal nyförvärv	703	646	881
Antal förfrågningar	906	937	856
Antal seminarier	3	2	1

Kostnader avseende prestationer inom Kunskapsuppbyggnad (tkr)

Prestationer	2017	2016	2015
Publikationer	3 304	3 947	1 589
Kunskapsservice	10 761	10 283	11 626
Summa	14 065	14 230	13 215

6 Verksamhetsområde Stöd

Uppgifter enligt instruktion för verksamhetsområde Stöd

SFHM ska stödja andra samlingar av militär art i Sverige.

Myndighetens kansli för Sveriges militärhistoriska arv (SMHA) delfinansieras av Statens maritima museer (SMM) och har som huvuduppgift att pröva ansökningar om bidrag enligt förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter. Redovisningen av hur bidragen använts lämnas till regeringen i samband med årsredovisningen (SFHM dnr. 103:1-1.3/2018). Av skrivelsen framgår hur bidragen har fördelats mellan de olika museiverksamheterna, hur stödet har fördelats på olika ändamål samt utvecklingen av antalet besökare. Museiverksamheterna är spridda över hela landet, från Abisko i norr till Kristianstad i söder, och hade tillsammans 329 624 besökare under 2017 (322 906 år 2016).

Utöver det kunskapsstöd som ingår i verksamhetsområdet ger även Armémuseum och Flygvapenmuseum motsvarande musealt stöd samt föremålslån och depositioner till andra samlingar av militär art i Sverige (se avsnitt 3 Bevarande). Armémuseum ger fortlöpande stöd till museer runt om i landet som efterfrågar museets experthjälp. Flygvapenmuseum bedriver en omfattande stödverksamhet till övriga flygmuseer runt om i landet i form av rådgivning och regelbundna museiföreståndarkonferenser.

Barn och ungdomar är ett fortsatt prioriterat område i arbetet med både kunskapsstöd och bidragsgivning, vilket bl.a. kommer till uttryck genom att främjande av målgruppen är ett viktigt kriterium vid prövningen av projektbidragsansökningar. Målgruppen står även i fokus i marknadsföringen av upplevelser på museerna som ingår i Sveriges militärhistoriska arv.

6.1 Stöd

SFHM har under 2017 fortsatt att erbjuda kunskapsstöd i museirelaterade frågor till SMHA-museerna. Syftet är att ge ett stöd som svarar mot museernas olika utvecklingsfaser. Kunskapsstödet sker bl.a. genom fortlöpande konsultationer, kurser, konferenser och handledningsstöd. Utbildningarna som erbjuds bygger helt på frivillighet med målsättningen att ge museerna verktyg att med förhållandevis små och enkla medel kunna skapa förutsättningar för god ordning och ett gott bevarande av sina respektive samlingar. Årets utbildningskonferens för SMHA-museerna genomfördes på Aerozeum och Maritiman i Göteborg på temat Vårdskap och visningar.

En viktig del i arbetet är även det stöd SFHM ger i form av att tillhandahålla och administrera samlingsdatabasen Primus till SMHA-museerna för att stödja dem i arbetet med digitalisering av sina samlingar. Exempelvis har Aerozeum och Teknikland erhållit särskilda stödinsatser på plats avseende föremålsregistrering. Övriga SMHA-museer har fått löpande stöd med konsultationer efter behov och efterfrågan. Under 2017 har registrering av föremål och fotografier och publicering på Digitalt museum fortsatt på ett tillfredställande sätt. Totalt finns i samlingsdatabasen 87 801 poster varav 60 603 nu är tillgängliga via internet på Digitalt museum. Det innebär en ökning med drygt 14 procent av antalet objekt i samlingsdatabasen och drygt 36 procent av antalet objekt på Digitalt museum jämfört med föregående år.

Ett viktigt verktyg för att skapa kännedom om Sveriges militärhistoriska arv och de ingående museiverksamheterna är en väl fungerande marknadsföring. Museerna arbetar på egen hand med lokal och regional marknadsföring medan SFHM ansvarar för och koordinerar den nationella och i viss utsträckning den internationella marknadsföringen. Museer som under 2017 erhållit kunskapsstöd avseende marknadsföring är Aerozeum i Göteborg, Teknikland i Östersund, Miliseum i Skillingaryd och Karlsborgs fästningsmuseum. Exempel på bredare marknadsinsatser

är att SFHM i samarbete med Mediabruket tagit fram en tv-serie om kalla krigets hemligheter som kommer att visas på Sveriges Television under 2018. Ett fortsatt har arbete också bedrivits för att vidareutveckla den gemensamma webbplatsen för varumärket Sveriges militärhistoriska arv - Upplevelsemuseer som under 2017 hade 25 221 besökare (16 500 under 2016). Sociala medier har blivit ett allt viktigare verktyg för att marknadsföra SMHA, och under året har antalet kampanjer ökat, bl.a. på Facebook.

6.2 Bidragshantering

Under 2017 behandlades totalt 104 inkomna bidragsansökningar, varav 17 ansökningar om verksamhetsbidrag och 87 ansökningar om projektbidrag.

Av de öronmärkta anslagsmedlen på minst 22,5 miljoner kronor fördelades totalt 19 248 200 kronor som statsbidrag (15 555 000 kronor till verksamhetsbidrag och 3 693 200 kronor till projektbidrag). Oanvända medel från tidigare års bidrag som återbetalats 2017 uppgick till 150 508 kronor. Resterande medel bidrog till att finansiera direkta verksamhetskostnader för kanslifunktion, kunskapsstöd samt omkostnader för webbsida, Primusdatabas för SMHA-museerna m.m.

6.3 Resultatbedömning

Inom verksamhetsområde Stöd har SFHM formulerat följande sammanfattande mål för verksamheten:

"SFHM ska genom bidrag och stöd främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas inom det försvarshistoriska området. Verksamheten ska särskilt bidra till förståelse för 1900-talets försvarshistoriska utveckling och främja att historiska företeelser och händelseförlopp som är kopplade till den utvecklingen kan skildras på försvarshistoriskt betydelsefulla platser runt om i landet."

Kunskapsstöd i form av utbildning etc. har som komplement till statsbidragsgivningen visat sig vara ett framgångsrikt sätt att stödja SMHA-museerna i att stärka sin egen museala utveckling av verksamheterna vilka bedrivs utifrån vitt skilda förutsättningar i fråga om ekonomi, personal, lokaler, placering i landet osv. Stödet till digitalisering av samlingarna bedöms på ett värdefullt sätt ha bidragit till att öka tillgängligheten till de olika försvarshistoriska samlingar som successivt publiceras på Digitalt museum.

De totala verksamhetskostnaderna (exklusive statsbidrag som utbetalas till SMHA-museerna) för området Stöd har minskat med 1,7 miljoner kronor jämfört med de två föregående åren och utgör 7 procent av SFHM:s verksamhetskostnader 2017 (8 procent 2016).

De senaste fem åren, dvs. sedan 2013, har de utbetalade bidragsmedlen ökat med i genomsnitt 0,4 miljoner kronor per år till följd av att de övergripande verksamhetskostnaderna för kanslifunktion m.m. har sjunkit. Museerna som erhållit bidrag föregående år har under 2017 lämnat återredovisningar av tillfredsställande kvalitet.

Mot bakgrund av detta gör SFHM därför bedömningen att såväl måluppfyllelse som kvaliteten av verksamhetens resultat är god.

Statens försvarshistoriska museer, årsredovisning 2017

Volym avseende prestationer inom Stöd

Prestationer	2017	2016	2015
Stöd			
Deltagande i event och mässor	11	9	6
Antal dataregistrerade objekt*	87 801	77 168	72 909
Antal objekt på Digitalt museum*	60 603	44 445	40 509
Bidragshantering			
Antal ärenden	101	95	91
Bidragsutbetalningar brutto (tkr)**	19 248	18 806	18 406

Kostnader avseende prestationer inom Stöd (tkr)

Kostnader	2017	2016	2015
Stöd	6 415	7 496	6 508
Bidragshantering	1 460	2 040	2 735
Summa	7 875	9 536	9 243

*Uppgifter om antal dataregistrerade objekt och antal objekt på Digitalt museum avser de SMHA-museer som får stöd med registrering och digitalisering av SMHA-kansli.

**Enligt villkor i regleringsbrevet ska minst 22,5 miljoner kronor användas för bidragshantering och kostnader som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter. Av medlen har 19,1 mkr netto, eller närmare 85 procent, utbetalats i form av bidrag och 5,9 mkr har avsatts för direkta kanslikostnader (personal, marknadsföring, säkerhetsfrågor, samlingsdatabas etc.). Det totala utfallet för verksamhetsområde Stöd inklusive transfereringar uppgick till 27,1 mkr, vilket innebär att närmare 4,6 mkr har avsatts utöver medel som öronmärkts för statsbidraget och dess hantering.

7 Verksamhetsområde Traditionsvård

Uppgifter för verksamhetsområde Traditionsvård enligt instruktion

SFHM ska även handlägga frågor som rör traditioner, traditionsvård och liknande ärenden på det militära området. Försvarets traditionsnämnd ska fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör militära traditioner.

Under året har Försvarets traditionsnämnd fortsatt att såväl löpande som under sittande nämnd ge råd och stöd bl.a. vad gäller framtagning av fälttecken och militära traditioner:

- Kontinuerlig översyn av Försvarmaktens traditioner, inte minst beträffande uppdatering av numera digitaliserade traditionsdokument på SFHM:s webbplats samt medverkan i Försvarmaktens pågående utarbetande av ett nytt ceremonireglemente. Detta arbete har nu slutförts i allt väsentligt under hösten 2017.
- Nya fälttecken inklusive framtagande av nya ritningar och ny heraldik för i vissa fall ny- eller omorganiserade enheter.
- Överförande till och hanterande av traditioner vid kvarvarande och nyorganiserade förband (som exempel kan 2017 nämnas det återetablerade Gotlands regemente).

Därtill framkommer det nästan varje år att ett antal fälttecken vid nu existerande förband och andra organisationsenheter är slitna och behöver ersättas. Några förband har tidigare enbart haft tretungad svensk fana och önskat nya fälttecken grundade på deras respektive heraldiska vapen. Under 2017 har det rört Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum/SWEDEC. Fanans utformning grundas på det heraldiska vapnet. Utformningen bör då inte vara en exakt kopia av det heraldiska vapnet utan vara en konstnärlig tolkning, som successivt växer fram i samverkan och dialog mellan Försvarmaktens högkvarter, förbandet, Försvarets traditionsnämnd och konstnären.

När en ny fana behöver tillverkas för att ersätta den gamla, exempelvis p.g.a. förslitning, så är även då strävan att den nya inte ska vara en kopia av den föregående utan konstnärligt uttrycka en ny tolkning, som även den kan spegla den aktuella tidsandan. Framtagande av nya ritningar för ersättande av slitna fälttecken i samverkan med Försvarmaktens högkvarter och berört förband samt vederbörande konstnär är således en kontinuerlig verksamhet vid Traditionsnämnden.

Traditionsnämnden har under 2017 haft 9 protokollförda sammanträden. Samlad nämnd har under året behandlat eller diskuterat totalt cirka 88 protokollförda ärenden. Många av dem har kunnat avhandlas under sammanträdena eller efter underhandskontakter med Traditionsnämndens medlemmar. Därutöver har sekreteraren haft ett antal löpande ärenden i traditionsfrågor. Av principiella och mera intressanta frågor som har beretts och förts upp till nämnden 2017 kan särskilt nämnas:

- Traditionsnämndens information på SFHM:s hemsida har fått en fortsatt modernisering och gjorts mer läsvänlig förutom den helt digitaliserade och publicerade skriften "Försvarets traditioner med översiktlig historik från 1500-talet med förslag till inriktning av framtida traditioner inom FM". Därvid kan nämnas digitalisering av ett antal böcker i SFHM:s skriftserie: "Svenska arméns fälttecken efter millennieskiftet" (nr 7), "Utmärkelsetecken på militära uniformer" (nr 12) och "I Kongostatens tjänst 1906–1910: Minnen och dagboksanteckningar/av Eskil Sundhagen, svensk reservofficer i Kongo" (nr 20). Förutom detta pågår arbete med uppdatering av bilagorna och bilagan med länkar inom traditionsområdet.
- tre nya fälttecken blev färdiga under 2017 (Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum/SWEDEC, Skaraborgs regemente/P 4 och Försvarmaktens tekniska skola/FMTS). Detta resulterade under 2017 i en fanspikningsceremoni på Armémuseum för SWEDEC. De två sistnämnda spikas under jan-feb 2018 på Armémuseum.

- den nya fanan för Livgardet överlämnades av Konungen under en högtidlig ceremoni på Kungl. Slottet 2017-11-24.
- fortsatt löpande medverkan i Högkvarterets traditionsarbete, bland annat framtagande av underlag för fältecken.
- aktiv medverkan i Försvarsmaktens remissarbete avseende slutförandet av nytt ceremonireglemente.

7.1 Resultatbedömning

Traditionernas roll i verksamheten är fortsatt stor, vilket alla löpande kontakter med Försvarsmakten visat under en rad av år. Traditionsnämndens rådgivande och stödjande roll i traditionsfrågor upplevs som mycket positiv och även myndigheter, organisationer och enskilda utanför Försvarsmakten har frågat Traditionsnämnden om råd.

Nämndens sammansättning med de under året ständigt adjungerade täcker aktuella traditionsområden på ett mycket bra sätt. Därigenom erhålls ett utmärkt kontaktnät och samlad erfarenhet på traditionsområdet i vid bemärkelse, vilket också bidrar till att en hög kvalitet på nämndens rekommendationer och svar kan ges.

Underhandskontakter och frågor från myndigheter och enskilda behandlas snabbt, oftast inom en vecka. Även det löpande samarbetet med främst produktionsledningen inom Försvarsmaktens högkvarter har fungerat mycket väl.

Angivande av volymer avseende prestationer inom verksamhetsområde Traditionsvård enligt följande tabell ger inte en helt rättvisande bild, eftersom olika ärenden tar olika tid i anspråk. Verksamheten under 2017 bedöms därför ha haft samma omfattning som tidigare år även om antalet ärenden varierar från år till år.

Volym avseende prestationer inom Traditionsvård

Prestationer	2017	2016	2015
Traditionsvård			
Antal sammanträden	9	8	9
Antal behandlade ärenden	88	98	65

Kostnader avseende prestationer inom Traditionsvård (tkr)

Kostnader	2017	2016	2015
Traditionsvård	335	327	298

8 Övrig återrapportering

8.1 Samverkan med andra myndigheter och aktörer

Uppgifter enligt instruktion

Myndighetens samverkan med myndigheter och andra aktörer ska omfatta det civila samhällets organisationer.

Inom ramen för sitt uppdrag samverkar SFHM med en mängd olika aktörer i Sverige, statliga som privata och ideella. En samlad redovisning av SFHM:s genomförda insatser är därför en komplex uppgift. SFHM har valt att dela in redovisningen i samverkansområden och i några fall samverkanspartners. På så sätt kan redovisningen av myndighetens samlade insatser bli så heltäckande som möjligt.

Samverkan med museisektorn

SFHM samverkar med andra museer på ett övergripande plan och inom ramen för olika verksamhetsområden. Det är dels genom yrkesspecifika nätverk som konservatorsföreningar och pedagogiska nätverk, dels genom den användargrupp inom samlingsdatabasen Primus som arbetar med digitaliseringsfrågor.

Övergripande samverkan har bl.a. skett inom CMS – Centralmuseernas samarbetsråd, Stockholms museichefskollegium och Östgöta museichefskollegium. SFHM har även ett flerårigt samarbete med Arbetets museum där Flygvapenmuseum och SMHA-kansli medverkade i Arbetets museums projekt Lilla museiskolan gällande museipedagogik och marknadsföring. I samarbete med Arbetets museum, Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd, Statens maritima museer och Sveriges Järnvägmuseum har SFHM utsett och delat ut priset Årets arbetslivsmuseum. Till vinnare 2018 utsågs Råbäcks Mekaniska Stenhuggeri i Kinnekulle.

I flera av SFHM:s forskningsprojekt samverkar myndigheten med en rad andra aktörer inom museisektorn. Ett exempel på sådan samverkan är projektet 1718 – Kriget, människorna, skottet där Armémuseum samverkar med bl.a. Bohusläns Museum, Østfoldmuseene och Fredrikstens fästning.

Inom ramen för det stöd som ges till försvarshistoriska museer i SMHA-nätverket har samverkan skett med försvarshistoriska museer i Estland och Finland i syfte att etablera direkta utbyten mellan SMHA-museer och motsvarande museer i Östersjöregionen.

Samverkan inom museisektorn sker även genom Armémuseums och Flygvapenmuseums depositions- och utlåningsverksamhet som genererar erfarenhetsutbyte och möten där föremålslogistik och föremålsrelaterade frågor diskuteras, liksom pedagogik och visningskoncept.

Samverkan i administrativa frågor

SFHM har liksom tidigare år medverkat i samarbeten som rör administrativa frågor. Tillsammans med fem andra museer har SFHM en gemensamt upphandlad telefonlösning och under året har ett nytt gemensamt avrop från Kammarkollegiets ramavtal genomförts.

SFHM samverkar även i ekonomiadministrativa frågor genom deltagande i det gemensamma museinätverket Nemus samt ett motsvarande nätverk för personalfrågor. SMHA-kansli deltar i nätverket för bidragsgivande myndigheter och fungerar även som sakkunnig i Riksantikvarieämbetets beredning i ärenden rörande arbetslivsbidrag.

Samverkan med ideella organisationer och föreningar

Genom medlemskap och representation samverkar SFHM med flera organisationer och föreningar där bl.a. följande har varit viktiga inspiratörer för verksamheten: International Council of Museums (ICOM), Forum för utställare, Föreningen för pedagogisk utveckling i svenska museer (FUISM) och Föreningen Stockholms museiinformatorer (SMI), Simba, ett nätverk för Stockholms museibutiker samt Nordiskt Science Center Förbund.

SFHM har sedan flera år ett samarbete med Folk och Försvar som anordnar ett strategiskt spel, Minister för en dag, för gymnasieelever på Armémuseum. I syfte att i en större utsträckning vara en arena för samtida försvars- och konfliktfrågor har Flygvapenmuseum under året samverkat med Allmänna Försvarsföreningen i Östergötland.

SMHA-kansli har samverkat med Riksförbundet Sveriges Militärkulturhistoriska Föreningar, RSMF, bl.a. genom att stödja arrangemanget Sveriges militärhistoriska dagar i Skillingaryd som genomfördes 28-29 juli.

Flygvapenmuseum har under året bl.a. fortsatt samverka med Kulturarv Östergötland och fotobevarande institutioner i Östergötland. Flygvapenmuseum samverkar även med Östergötlands Flyghistoriska Sällskap (ÖFS) och Svensk Flyghistorisk Förening (SFF) när det gäller iordningställande av museets äldre flygplan. Under året har tre aktiva grupper från dessa föreningar lagt ner tusentals volontärtimmar på restaureringsprojekt åt museet. Flygvapenmuseum har under året inlett ett samarbete med Röda korset i syfte att ta fram gemensamma aktiviteter för nyanlända till Sverige.

Samverkan med universitet och högskolor

Universitet och högskolor har sedan flera år varit viktiga samarbetspartners för SFHM. SFHM samverkar med Stockholms universitet, Södertörns högskola och Försvarshögskolan om hur man kan förmedla kunskap om krig. Under 2017 har Armémuseum bl.a. anordnat visningar och workshops i samverkan med Historiska institutionen vid Stockholms universitet. SFHM driver även tillsammans med Stockholms universitet ett forskningsprojekt om subjektiva bedömningar av konserveringsåtgärder.

Samverkan med Folke Bernadotteakademin

Under 2017 har SMHA-kansli fortsatt samarbeta med Folke Bernadotteakademin (FBA) kring tillgängliggörande av Folke Bernadottesamlingarna (FBS). I samband med att samlingarna omvandlats till det s.k. Fredsarkivet avslutas samarbetet kring forskningsterminalerna och ersätts med en ny webbaserad lösning som kommer att bli tillgänglig för SMHA-nätverket. Under året har ett samarbete initierats kring FBA:s utställning "Swedish International Forces in the Service of Peace" som med start på Arsenalen kommer att turnera runt bland SMHA-museerna.

Samverkan med Saab

Flygvapenmuseum samarbetar fortlöpande med Saab AB i enlighet med det långsiktiga samarbetsavtal som träffades våren 2008. Samarbetet med Saab AB omfattar även planering, underhåll och uppvisningsverksamhet med museets B 17 (Saab 17A) samt support och utbildning av museets personal när det gäller JAS 39 Gripen-simulaton.

8.2 Internationellt utbyte och samverkan

Uppgifter enligt instruktion

Myndigheten ska i sin verksamhet integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

Inom ramen för sitt uppdrag samverkar SFHM med en mängd olika internationella aktörer främst inom ramen för olika FoU-samarbeten men även inom ramen för det stöd som ges till försvarshistoriska museer.

Forskningssamarbeten

I flera av SFHM:s fleråriga FoU-samarbeten finns Armémuseum och Flygvapenmuseum på den internationella arenan. Exempel på två sådana projekt är "När Sverige styrdes från Osmanska riket (When Sweden was ruled from the Ottoman Empire)" som har involverat kollegor i bl.a. Grekland, Ukraina, Moldavien och Turkiet och projektet "Sounds of Changes" som involverar fem andra museer i bl.a. Tyskland, Finland, Polen och Slovenien. Projektet "Sounds of Changes" har fått bidrag från Kreativa Europa, EU:s program för den kulturella och kreativa sektorn och har som syfte att samla in ljud från dagens samhälle.

Ett annat projekt med internationell prägel handlar om kinesisk sidendamast från tidigt 1700-tal som finns på Armémuseum. Det lär vara världens största samling kinesiskt 1700-talssiden utanför Kinas gränser. Sidenet finns i ryska troféfanor och i projektet samarbetar ryska, svenska och kinesiska experter i ett omfattande arbete.

SFHM är även en av initiativtagarna till ett internationellt vexillologiskt nätverk som har utgångspunkten i troféfanorna i Sverige. Nätverket har funnits i några år i syfte att arrangera årliga seminarier där forskare delger varandra statusen på olika undersökningar och berättar om nya rön. Länder som finns representerade i nätverket är i första hand länder vars fanor finns i Armémuseums troféksamling. Kunskapen om samlingen berikas genom detta nätverk av forskare och SFHM har under 2017 publicerat rapporten *In hoc signo vinces* från ett vexillologiskt seminarium.

Övrig internationell samverkan

SFHM har under året fortsatt sitt internationella samarbete inom ramen för International Committee for Museums and Collections of Arms and Military History (ICOMAM) som är en kommitté under International Council of Museums (ICOM). Organisationen verkar för internationellt samarbete och professionell utveckling på museer. SFHM deltog i årets ICOMAM-konferens vars tema var tekniska uppfinningar med föredrag om vapen och försvarsutveckling i städer genom århundradena till modern pedagogisk teknik på museer idag.

En viktig del i SFHM:s internationella samverkan sker även inom ramen för det stöd som ges till försvarshistoriska museiverksamheter inom Sveriges militärhistoriska arv. Samverkan med andra länder i Östersjöområdet har fortgått under året genom besök hos Tallinn Linna Museum, Kiek In De Kõk och Estonian War Museum samt medverkan i nätverket City Fortresses in the Baltic Sea Region. Ett arbetsplatsutbyte har skett hos Krigsmuseet i Helsingfors med bl.a. introduktion till Finlands motsvarighet till SMHA. SMHA-museerna Arsenalen och Miliseum har medverkat i en fortifikationsexkursion i Estland och Skansen Klintaberg har påbörjat en förstudie kring utökat samarbete med norska militärhistoriska museer.

8.3 Jämställdhets- och mångfaldsperspektiv

Uppgifter enligt instruktion

Myndigheten ska i sin verksamhet integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

SFHM har under 2017 tagit fram en plan för aktiva åtgärder avseende samtliga diskrimineringsgrunder vilken ersätter den tidigare jämställdhetsplanen. Syftet med myndighetens jämställdhets- och mångfaldsarbete är att samma grunder ska gälla i allt från lönesättning av egen personal till representation och deltagande i projektgrupper och konferenser oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller sexualitet. All rekrytering till SFHM ska ske utifrån förtjänst och skicklighet samt med utgångspunkten att urvalet ska medföra bredd och variation när det gäller kompetens, ålder, kön och erfarenhet. Myndigheten har ett jämställdhetsperspektiv när det gäller representation, deltagande i konferenser och bemanning i projektgrupper och där hänsyn ska tas till dessa perspektiv med utgångspunkt från ålder, kön och kompetens.

SFHM har sedan länge arbetat med jämställdhets- och mångfaldsperspektiv i den publika verksamheten. Militärhistoria är en manlig sfär på många sätt vilket ställer krav på framåtblickande och progressivitet i fråga om jämställdhet och även mångfald. Armémuseum och Flygvapenmuseum har ett stort utbud av visningar och programaktiviteter där jämställdhets- och mångfaldsfrågor står i fokus. Även i arbetet med texter i utställningar och annat tryckt material arbetar SFHM med genusperspektiv och i Armémuseums basutställning "Makten och ärligheten" tydliggörs frågan om vem som äger makten att berätta.

SFHM uppmärksammade årets Pridevecka med specialvisningar på Armémuseum som handlade om normer, manlig gemenskap och sexualkontroll inom Försvarsmakten under 1900-talet och om hur det militära återspeglar samhällets värderingar.

8.4 Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Uppgifter enligt regleringsbrev

SFHM ska redovisa de åtgärder som vidtagits för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

SFHM:s lokaler, verksamhet och information ska så långt som möjligt göras tillgängliga för alla och det sker ett målmedvetet arbete för att öka tillgängligheten vid myndighetens museer, exempelvis för personer med funktionsnedsättning. Tillgänglighetsfrågorna ingår i såväl verksamhetsplanering som myndighetens systematiska arbetsmiljöarbete.

Under 2017 har SFHM genomfört en samlad nulägeskartläggning av tillgängligheten för personer med funktionsvariationer med utgångspunkt i de anvisningar som ges av Myndigheten för delaktighet. Statens fastighetsverk har under året gjort en genomlysning av tillgängligheten i Armémuseums museibygnad, Tyghuset. Slutsatserna från de båda underlagen kommer att ligga till grund för fortsatt arbete under 2018 och framåt. I fråga om förbättringsåtgärder i de fysiska lokalerna är SFHM i stor utsträckning beroende av fastighetsägarnas prioriteringar. De brister och förbättringsbehov som har identifierats i museilokalerna och kontorslokalerna kommer att tas upp med Specialfastigheter AB (Linköping) och Statens fastighetsverk (Stockholm).

Den fysiska tillgängligheten på Armémuseum och Flygvapenmuseum bedöms som tillfredsställande. Tillgänglighetsförbättringar är även ett prioriterat område i prövningen av ansökningar om projektbidrag från SMHA-museerna.

Vid museerna har utvecklingsarbete bedrivits för att bättre kunna möta olika besökares behov. Det har handlat om värdskap och bemötande, likaså har audioguidar vidareutvecklats vid museerna som hjälpmedel för ökad tillgänglighet vid museibesök. Det digitala utbudet ökar tillgängligheten

framförallt till samlingarna. Under året har SFHM fortsatt publiceringen av föremålssamlingar och fotografier på Digitalt museum, där en stor ökning av de digitala besökarna kan noteras (se avsnitt 3 Bevarande).

Armémuseum och Flygvapenmuseum har under året erbjudit visningar på teckenspråk och för synsvaga. Armémuseum tar emot grupper med elever med särskilda behov som tilltalas av det konkreta i våra utställningar med miljöer, föremål och starka berättelser. Flygvapenmuseum har även erbjudit visningar på symbolspråken Widgit och Bliss.

SFHM bedömer att myndighetens åtgärder för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning under 2017 har varit tillfredsställande.

8.5 Nå nya besökare och samarbete för kultur till fler

Uppgifter enligt regleringsbrev

SFHM ska redovisa åtgärder som vidtagits för att nå nya besökare och i samarbete med andra aktörer verka för att kulturen ska komma fler till del i hela landet.

SFHM har under 2017 fortsatt att aktivt arbeta för att öka och bredda användningen av Armémuseums och Flygvapenmuseums samlingar. Syftet är dels att nå nya grupper av besökare, dels att samlingarna ska komma fler till del i hela landet. Åtgärderna består bland annat av utlån och depositioner till andra institutioner runt om i landet, digitalisering av samlingarna, ett brett utbud i museernas programverksamhet, med mera.

Under året har Armémuseum och Flygvapenmuseum lånat ut eller deponerat 80 föremål från samlingarna, bl.a. till Västerås Flygmuseum, Morups Samtidsmuseum och Västerbottens regementes traditions- och museistiftelse. Det sammanlagda antalet utlånade och deponerade föremål uppgår till 6 748. På Digitalt museum har de båda museerna lagt ut sammanlagt 111 311 föremål och fotografier vilket är en ökning med 7 317 objekt jämfört med föregående år. Digitalt museum är även en viktig kanal för spridande av kunskap till användare över hela Sverige eftersom alltför många kontakter mellan museerna och användare sker via den webbplatsen.

SFHM har ett omfattande samarbete med dels museer inom Sveriges militärhistoriska arv, dels andra aktörer med riksomfattande nätverk, bl.a. Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd och Riksförbundet Sveriges Militärkulturhistoriska Föreningar, i syfte att kulturen ska komma fler till del i hela landet. I SMHA ingår 24 museer från Abisko i norr till Kristianstad i söder. De hade sammanlagt 329 624 besökare under 2017 (322 906 år 2016).

Armémuseum har under 2017 visat utställningen "Krigsspel" och genomfört ett antal spelkvällar och andra aktiviteter kopplade till utställningen. Syftet har bl.a. varit att nå nya och yngre besökare till museet. Det sammanlagda antalet verksamhetsbesökare under 19 år har under 2017 ökat till 102 315 (71 908 år 2016) vilket motsvarar en ökning med 42 procent.

En annan åtgärd för att nå nya besökare är temafesten om kalla kriget som Armémuseum arrangerade i november 2017. På temafesten kunde de drygt 700 besökarna uppleva 80-talets spänning mellan supermakterna och det överhängande atomkrigshotet.

Andra åtgärder som vidtagits för att nå nya besökare är bl.a. att Armémuseum och Flygvapenmuseum erbjuder gratis visningar för SFI-grupper som får ett bra inlägg i sitt nya land genom att lära känna dess historia. Därutöver har Flygvapenmuseum under året inlett ett samarbete med Röda korset i syfte att ta fram gemensamma aktiviteter för nyanlända till Sverige.

Armémuseum, Flygvapenmuseum och SMHA-kansli har även under 2017 ökat aktiviteten i sociala medier, i första hand Facebook och Instagram, bl.a. i syfte att nå såväl nya som tidigare besökare.

8.6 Lokalkostnader

Uppgifter enligt regleringsbrev

SFHM ska i årsredovisningen specificera myndighetens totala lokalkostnader för 2017 enligt följande: hyra, el och uppvärmning, reparationer och underhåll, samt övriga driftskostnader. Om myndigheten har fler än en hyresvärd ska kostnaderna fördelas per hyresvärd.

Fördelning av lokalkostnader (tkr)

Lokalkostnader	2017	2016
Hyra	37 299	36 268
El och uppvärmning	2 095	2 542
Summa hyra inkl. uppvärmning och elektricitet	39 394	38 810
Reparationer och underhåll	2 207	2 294
Summa lokalkostnader enligt resultaträkning	41 601	41 104

Övriga driftskostnader

2 850

2 608

Avser bevakning, underhåll larmsystem

(redovisas som övriga driftkostnader i resultaträkningen).

Hyresandel respektive hyresvärd (tkr)

Hyresvärd (belopp, procent)	2017		2016	
Specialfastigheter AB	16 742	42,5%	16 580	42,7%
Statens fastighetsverk	17 787	45,2%	17 772	45,8%
Stockholms Hamn AB	2 534	6,4%	2 340	6,0%
Alecta pensionsförsäkringar	589	1,5%	708	1,8%
Fortifikationsverket	270	0,7%	360	0,9%
Ljungs Tegelbruk AB	359	0,9%	395	1,0%
Fastighet AB Valvakan	1 018	2,6%	603	1,6%
Övriga*	95	0,2%	52	0,1%
Summa	39 394	100,0%	38 810	100,0%

*Avser tillfälliga lokaler i form av lager, parkeringsplatser, mässor m.m.

8.7 Avgiftsbelagd verksamhet

Uppgifter enligt regleringsbrev

SFHM ska redovisa avgiftsbelagd verksamhet enligt specificerad indelning. För försäljning av varor respektive undersökningar, utredningar och andra tjänster ska såväl intäkter som kostnader redovisas. För övrig avgiftsbelagd verksamhet redovisas endast de sammanlagda intäkterna.

Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras enligt regleringsbrev (tkr)

Verksamhet	+/- t.o.m. 2015	+/- 2016	Intäkter 2017	Kostnader 2017	+/- 2017	Ack. +/- utgå. 2017
Verksamhet med full kostnadstäckning						
Försäljning av varor	-1 545	395	3 329	3 179	150	-1 001
Undersökningar, utredningar och andra tjänster	906	-763	2 507	2 590	-83	61
Summa³	-639	-368	5 836	5 769	67	-940
Övrig avgiftsbelagd verksamhet						
Entréer och visningar			1 367		1 367	1 367
Övrigt			6 699		6 699	6 699
Summa			8 066		8 066	8 066
Totala avgiftsintäkter som disponeras			13 903			

SFHM:s två museibutiker utgör en del av helhetsupplevelsen vid ett besök på Armémuseum eller Flygvapenmuseum. Syftet är att erbjuda besökarna ett utbud av varor med anknytning till museernas innehåll och ämnesområde. Varorna ska vara unika och representativa, ha hög kvalitet och passa besökare i olika åldrar och med olika intressen och ekonomiska förutsättningar.

Kravet på full kostnadstäckning för försäljning av varor i museibutiker och för produktion av fanor med mera infördes från och med budgetåret 2008. I och med att förändringen genomfördes utan infasningsperiod uppstod betydande underskott i butikerna de första åren 2008–2010. Arbetet med att förändra styrningen och förutsättningarna för att åstadkomma en verksamhet där intäkter och kostnader är i balans över tid har fortsatt under 2017 i enlighet med vad som föreslogs i budgetunderlaget för 2017–2019. Målet om ett årligt överskott på totalt 200 000 kr per år för att successivt inhämta det ackumulerade underskottet har inte fullt ut uppnåtts 2017. Den främsta orsaken till att utfallet är något lägre än uppsatt mål (budget) är att butiksverksamheterna har varit stängda en kortare period för ombyggnation. Målet att på sikt balansera rimliga under- eller överskott mellan åren bedöms dock fortsatt som realistiskt för butiksverksamheten. Avgiftssamråd med Ekonomistyrningsverket genomförs årligen.⁴

Framtagningen av en fana sker på beställning av Försvarsmakten och är ett hantverk som oftast innebär en tidsmässigt lång process, från beställning, design och produktion till slutlig leverans. Kostnaderna balanserar över en längre tidsperiod men över- och underskott uppkommer

³ Summa resultat för 2016 inkluderar reglering på balansen med 1 001 tkr avseende hyror och OH kostnader för fantillverkning samt nedlagd caféverksamhet.

⁴ Avgiftssamråd inför 2017, SFHM dnr. 469-1.2.1/16.

beroende på hur produktionsprocesserna ligger i förhållande till årsskiftena. Målet är att periodisera såväl intäkter som kostnader för att undvika alltför stora svängningar mellan åren. Omsättningen budgeterades till 3 miljoner kronor men utfallet blev något lägre vilket bedöms som normalt för verksamheten. För 2017 uppgår överskottet till 0,1 miljoner kronor.

Intäkter som disponeras för Övrig avgiftsbelagd verksamhet uppgick till totalt 8,1 miljoner kronor 2017 vilket innebar en minskning med 3,1 miljoner jämfört med 2016 och ett lägre utfall än budgeten som var beräknad till 9,5 miljoner kronor. Intäktsbortfall förklaras av dels ändrade faktureringsrutiner avseende restaurangverksamheten⁵ och dels intäkter av engångskaraktär samt reformen om entréavgifter.

Utfallet för entréer och visningar blev 1,4 miljoner kronor och motsvarade därmed beräknad budget i regleringsbrevet. En detaljerad redovisning av övriga avgiftsintäkter som disponeras framgår av not 2 till resultaträkningen.

⁵ Från och med 2017 fakturerar Flygvapenmuseum endast lokalhyra till konferenskunder. Till och med 2016 fakturerade Flygvapenmuseum även för tjänster som restaurang Calle C erbjöd (ägs av G-mix Food AB). Calle C:s restaurangtjänster uppgick till 2,3 mkr året 2016.

9 Organisation

Mål för organisatorisk och social arbetsmiljö

- Vi är insatta i och arbetar i enlighet med uppdrag, mål och strategier.
- Vi verkar aktivt för en långsiktigt hållbar balans mellan ansvar och arbetsbelastning.
- Vi har tillit till och respekterar varandra.

9.1 Kompetensförsörjning

Myndigheten ska enligt förordning (2006:605) om årsredovisning och budgetunderlag redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som framgår av myndighetens instruktion och till vad regeringen i förekommande fall har angett i regleringsbrev eller i något annat beslut. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter.

Vid SFHM fanns år 2017 i medeltal 41 kvinnor (52 procent) och 38 män (48 procent) dvs. 79 medarbetare i medeltal (exklusive säsongsanställda med ersättning per timme). Av dessa hade 87 procent en tillsvidareanställning (37 av 41 kvinnor samt 32 av 38 män). Myndigheten arbetar stegvis med att öka andelen medarbetare som har en anställning i stället för ersättning per arbetad timme. Antalet årsarbetskrafter (åak) summerade under året till 69 (71 åak 2016, 71 åak 2015).

Fördelning ålder och kön vid SFHM

SFHM												
	Stockholm			Linköping			Övriga landet*			Totalt		
Ålder	K	M	Σ	K	M	Σ	K	M	Σ	K	M	Σ
- 34	5	4	9	7	0	7	0	0	0	12	4	16
35 - 54	13	13	26	8	6	14	0	0	0	21	19	40
55 -	5	7	12	3	7	10	0	1	1	8	15	23
Totalt	23	24	47	18	13	31	0	1	1	41	38	79

*Avser distansmagasinen i Kristianstad, Halmstad och Strängnäs.

SFHM kan genom den egna personalens kompetens kompletterad med tidsbegränsade anställningar och externa konsulter tillgodose verksamhetsmålen. För att möta verksamhetens behov vid tillfälliga arbetstoppar i den publika verksamheten anlitas museivärdar och museilärare med ersättning per arbetad timme.

Personalomsättningen har ökat kraftigt de två senaste åren mätt som antalet avgångar i procent av antal anställda i medeltal under en viss period beräknat på tillsvidareanställda och tidsbegränsat anställda (LAS § 5.1 och 5.2). För 2017 uppgick den till 20 procent (17 procent 2016) vilket är en relativt hög siffra jämfört med 2015 då den var endast 7 procent. Utvecklingen har medfört att ett omfattande rekryteringsarbete bedrivits under året och möjligheterna för myndigheten att attrahera ny kompetens upplevs som ganska god. Till de rekryteringar som genomförts har myndigheten haft ett varierande antal sökande med efterfrågad kompetens. Förutom medarbetare som anställts för kortare perioder har SFHM under året som gått rekryterat sex nya medarbetare med en medelålder på 37 år, fyra kvinnor och två män. Rekryteringarna bygger på tydliga kravprofiler utifrån verksamhetens behov. I samband med vakanser och pensionsavgångar görs en bedömning om det finns behov av att delvis förändra inriktningen på kompetenser för att uppnå verksamhetens mål. Genom en aktiv personalplanering och flexibilitet hos medarbetarna tillvaratas kompetenser hos befintlig personal för att fylla kompetensbehov under tillfälliga vakanser (föräldra- och tjänstledigheter).

Utvecklingsinsatser har planerats utifrån verksamhetens behov och erbjudits samtliga medarbetare på myndigheten. Dessa har bl.a. varit studiebesök såväl inom som utom landet samt

deltagande i konferenser och seminarier (se vidare avsnitt 8.2 Internationellt utbyte och samverkan). Under året har kontakterna med forskarvärlden utanför myndigheten intensifierats. Myndighetens experter har getts möjlighet att fördjupa sig inom sina specialområden och publicera artiklar (se vidare avsnitt 5 Verksamhetsområde Kunskapsuppbyggnad).

Flertalet av medarbetarna har under året genomfört en grundläggande webbaserad utbildning i informationssäkerhet (MSB) i enlighet med mål som fastställts i SFHM:s policy för informationssäkerhet.

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2016 ska SFHM bidra till regeringens satsning på moderna beredskapsjobb i staten. SFHM har den 31 maj 2017 lämnat in redovisning till Statskontoret och under hösten 2017 anställt två medarbetare inom ramen för uppdraget. Därutöver har myndigheten tagit emot en praktikant inom ramen för regeringens uppdrag Praktik i staten som riktar sig till nyanlända och personer med funktionsnedsättning som står långt ifrån arbetsmarknaden. Armémuseum och Flygvapenmuseum har dessutom tagit emot ett antal praktikanter som genomgår universitetsutbildningar och prao-elever från årskurs 8.

En viktig förutsättning för att göra ett gott arbete är att få en god introduktion. Nya medarbetare och praktikanter med längre praktikperioder får, förutom introduktion i ordinarie verksamhet, även information om den statliga värdegrunden, myndighetens mål och uppdrag samt arbetsmiljöarbete.

I enlighet med det centrala kollektivavtalet om lokala omställningsmedel har SFHM och de lokala arbetstagarparterna slutit ett lokalt avtal om användningen av de 0,3 procent av lönesumman som årligen ska avsättas för proaktiva omställningsåtgärder som aktiviteter som ska stödja både verksamhetens och arbetstagarnas utveckling utifrån arbetslinjen och ett längre arbetsliv. De områden som anges i det lokala avtalet är; digital organisation, bemötandefokus utifrån prioriteringarna att arbeta med inkludering och att nå nya besökare, affärsmässighet och finansiering, samt övriga relevanta insatser med koppling till regeringens museipolitiska inriktning eller identifierade verksamhetsförändringar. Under året användes 28 procent av de ackumulerade medel som avsatts.

Sammantaget bedöms de vidtagna åtgärderna med syfte att attrahera, rekrytera, utveckla och behålla kompetens ha säkerställt att det inom myndigheten finns kompetens att nå verksamhetens mål på ett ändamålsenligt sätt.

9.2 Arbetsmiljö

SFHM bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete med rutiner för bl.a. utvecklingssamtal, skyddsronder, friskvård, rapportering av iakttagna risker, tillbud och incidenter. Genom företagshälsovården har SFHM:s personal tillgång till medicinsk, teknisk, ergonomisk och psykosocial expertis.

Myndigheten har under 2017 haft fokus på arbetsmiljöfrågor i allmänhet och då i synnerhet genom uppföljning och åtgärder utifrån den organisatoriska och sociala skyddsronde som myndigheten genomförde 2016 med stöd av företagshälsovården. En feedback-utbildning erbjöds samtliga anställda vid myndigheten och genomfördes vid fyra tillfällen. Dessutom genomfördes olika åtgärder vid olika avdelningar efter behov (t.ex. samtal om förbättringsområden, workshops ledda av företagshälsovården). Det fortsatta arbetet med den organisatoriska och sociala arbetsmiljön vid SFHM har planlagts.

Myndigheten har partsgemensamt framtagna samtalsstöd för utvecklingssamtal och samtal om lön. Under året reviderades de båda samtalsstöden, bl.a. utökades stödet med ett avsnitt med

frågor runt den organisatoriska och sociala arbetsmiljön, vilket har varit positivt enligt både personal och chefer.

Två incidenter med koppling till att det i myndighetens museisamlingar kan finnas explosiva eller brandfarliga ämnen i föremål har lett till att överintendenten gett museerna i uppdrag att inventera samlingarna för att klargöra vilka föremål i museernas samlingar som innebär risker i arbetsmiljön, samt att rutiner ska skapas för hur hantering av dessa föremål ska ske. I arbetet, som kommer att genomföras 2018 kommer även extern kompetens anlitas.

Museerna har fortsatt haft en stor ökning av antalet besökare med anledning av fri entré-reformen vilket påverkat arbetsbelastningen inom hela organisationen och SFHM följer utvecklingen noga. En åtgärd som vidtagits är bland annat att personalstyrkan i Flygvapenmuseums reception och Flyglabb ökats under helger och sommaren 2017.

Skyddsronder genomförs kontinuerligt både i Linköping och i Stockholm. Identifierade brister riskbedöms och handlingsplaner för att komma tillrätta med bristerna dokumenteras och följs upp.

Redovisning av sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3 § förordning (2006:205) om årsredovisning och budgetunderlag

I tabellen redovisas anställdas totala sjukfrånvaro i förhållande till den sammanlagda ordinarie arbetstiden. Vidare redovisas andel av totala sjukfrånvaron under en sammanhängande tid av 60 dagar eller mer (långtidssjuka). I tabellen redovisas också sjukfrånvaro fördelat på kön och ålder i förhållande till respektive grupps sammanlagda ordinarie arbetstid. Sjukfrånvaron redovisas i procent.

<i>Sjukfrånvaro</i>	<i>2017</i>	<i>2016</i>
Totalt	1,3 %	3,0 %
varav långtidssjuka	16,1 %	62,4 %
Kvinnor	1,3 %	2,0 %
Män	1,3 %	3,9 %
Anställda 29 år eller yngre	3,3 %	1,4 %
Anställda 30-49 år	0,8 %	0,8 %
Anställda 50 år eller äldre	1,6 %	5,9 %

Sjukfrånvaron har totalt sett minskat med 1,7 procentenheter jämfört med föregående år och uppgår för 2017 till 1,3 procent. Eftersom SFHM är en relativt liten myndighet sett till antalet anställda bör noteras att enskilda sjukskrivningar kan få ett stort genomslag på redovisningen mellan åren.

9.3 Verksamhetsutveckling

SFHM arbetar kontinuerligt med att förbättra arbetssätt och processer för att stärka styrning och uppföljning av såväl kärnverksamheterna som de stödjande administrativa funktionerna. Utöver det löpande förbättringsarbetet görs även prioriteringar av utvecklingsfrågor som aktualiseras genom antingen egna initiativ eller externa krav. Nedan redovisas de utvecklingsinsatser m.m. som genomförts under året.

Styrning av verksamhet och ekonomi

Under hösten 2017 startades arbetet med att staka ut en gemensam inriktning för myndighetens verksamhetsutveckling de kommande åren. Under två myndighetsdagar diskuterades ett antal strategiska utgångspunkter som kommer att ligga till grund för beslut om en myndighetsgemensam strategisk plan inför 2019 som ger stöd för en styrning byggd på ökad långsiktighet och samverkan och samordnad planering av externa och interna insatser på både kort och lång sikt. Arbetet som genomförs under 2018 bygger på att all personal är delaktig under

hela processen. De strategiska frågeställningarna som kommer fördjupas handlar bland annat om att sätta besökarnas och användarens perspektiv i fokus genom att:

- Vara relevanta i relation till vår omvärld.
- Erbjuda en verksamhet som är angelägen för fler.
- Dela kunskap med så många som möjligt och så generöst som möjligt.
- Tillvarata hela samlingen och utveckla dess kapacitet.

Inriktningsarbetet beskrivs närmare i SFHM:s budgetunderlag för 2019-2021.

Under året slutfördes projektet som startade 2016 för att stärka den ekonomiska styrningen av SFHM:s avgiftsfinansierade verksamheter med full kostnadstäckning, museibutikerna och produktionen av fanor som görs på uppdrag av Försvarsmakten. Arbetet har bland annat resulterat i tydligare rutiner, översyn av overheadkostnader, nyckeltal för uppföljning av butiksverksamheterna och stärkt kompetens. Sammantaget har det även bidragit till möjligheterna att nå målet om att balansera under- och överskott i verksamheterna. Se även avsnitt 8.7 Avgiftsbelagd verksamhet.

Lokalförsörjning

Arbetet med att säkerställa hållbara lösningar och ändamålsenliga lokaler för magasinering av Flygvapenmuseums samlingar har fortgått under 2017. Under hösten genomfördes en omfattande flytt av Flygvapenmuseums föremål, från två magasin till den nybyggda förvaringen i lokalen Valvakan på Malmslätt i närheten av museet. En mer samlad magasinering och bättre lokallösning ger nu möjligheter till mer ändamålsenlig förvaring och även visningsbara magasin. Se avsnitt 3 Verksamhetsområde Bevarande.

Under året har flera förbättringsbehov av SFHM:s lokaler uppdagats. Specialfastigheter AB som är hyresvärd för Flygvapenmuseums musei- och kontorsbyggnad har identifierat brister i takkonstruktionen för hall 1 och 2. Bärigheten är inte tillräcklig för tunga snömassor. Arbetet med att förstärka takstolarna får omfattande konsekvenser för utställningsverksamheten och FVM har under hösten 2017 påbörjat en planering för att utrymma lokalerna under den period som arbetet sker.

Renoveringsarbeten av restaurangköken har planlagts med respektive fastighetsägare på både Armémuseum och Flygvapenmuseum med anledning av fuktskador. I och med att restaurangerna stängs påverkas bl.a. konferensverksamheterna under ett antal månader 2018. På initiativ av restauratören har Armémuseum och Statens fastighetsverk arbetat med förberedelser för att förnya restaurangkonceptet på Armémuseum. Nyöppning av restaurangen är planerad till våren 2018.

Informationssäkerhet och administrativa frågor

Utifrån myndighetens fastställda riktlinjer har en samlad informationssäkerhetsklassificering av dokument genomförts under året med avseende på riktighet, spårbarhet, sekretess och tillgänglighet.

Arbetet med att stabilisera SFHM:s helkundslösning hos Statens servicecenter fortsätter. Det återstår svårigheter när det gäller att dra gränser för arbetsuppgifter och ansvarsfördelning i processer som rör den finansiella externredovisningen. Det avgörande skälet för SFHM att vara helkund hos SSC är minskad sårbarhet i den löpande hanteringen av betalningar samt behov av kompetens- och avtalsstöd avseende ekonomi- och personaladministrativa IT-system.

Driften av SFHM:s IT är utlagd på extern leverantör sedan 2003 och IT-miljön är outsourcad genom hostingavtal sedan ett par år tillbaka. I och med att det under 2017 blev klart att något

statligt ramavtal för mindre myndigheter inte finns att tillgå för IT-drift och hosting startade SFHM under hösten arbetet med att upphandla leverantör för dessa tjänster. Processen väntas bli klar under senvåren 2018.

10 Finansiell redovisning

10.1 Resultaträkning

(tkr)	Not	2017	2016
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	1	101 791	101 833
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	15 623	19 215
Intäkter av bidrag	3	2 417	1 798
Finansiella intäkter	4	95	92
Summa		119 927	122 938
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	5	-45 151	-46 627
Kostnader för lokaler		-41 601	-41 104
Övriga driftkostnader		-26 428	-27 928
Finansiella kostnader	6	-85	-70
Avskrivningar och nedskrivningar		-5 440	-5 591
Summa		-118 704	-121 320
Verksamhetsutfall		1 222	1 618
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag		19 098	18 774
Lämnade bidrag	7	19 098	18 774
Saldo		0	0
Årets kapitalförändring	8	1 222	1 618

10.2 Balansräkning

(tkr)	Not	2017-12-31	2016-12-31
TILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	9	494	656
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	10	46	69
Summa		540	725
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	11	1 783	1 616
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	12	12 822	15 911
Pågående nyanläggningar	13	1 459	83
Summa		16 064	17 610
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	14	1 008	1 114
Summa		1 008	1 114
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	15	612	1 178
Fordringar hos andra myndigheter	16	3 243	3 228
Övriga kortfristiga fordringar	17	49	29
Summa		3 903	4 434
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	18	10 792	9 957
Övriga upplupna intäkter	19	1 095	494
Summa		11 887	10 451
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	20	-133	-1 004
Summa		-133	-1 004
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret		1 463	1 147
Kassa och bank	21	775	14
Summa		2 237	1 161
SUMMA TILLGÅNGAR		35 507	34 492

(tkr)	Not	2017-12-31	2016-12-31
KAPITAL OCH SKULDER			
Myndighetskapital	22		
Donationskapital		100	0
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	8	1 222	1 618
Balanserad kapitalförändring		2 271	653
Summa		3 593	2 271
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	23	159	23
Övriga avsättningar	24	204	158
Summa		363	182
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	25	13 094	15 970
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	26	1 708	1 852
Leverantörsskulder		7 069	4 663
Övriga kortfristiga skulder	27	1 045	705
Summa		22 916	23 190
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	28	3 301	3 965
Oförbrukade bidrag	29	5 212	4 762
Övriga förutbetalda intäkter	30	122	122
Summa		8 634	8 849
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		35 507	34 492

10.3 Anslagsredovisning

Anslag (tkr)	Ing. över- förings- belopp	Årets till- delning enl. regl. brev	Totalt disponi- belt belopp	Utgifter	Utgående över- förings- belopp
Not					
Uo 17 8:1 Ramanslag Centrala museer: Myndigheter ap.9 Statens Försvarshistoriska museer 31	1 316	120 018	121 334	120 973	361
Summa	1 316	120 018	121 334	120 973	361

10.4 Tilläggsupplysningar och noter

Alla belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inget annat anges. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

Redovisningsprinciper

Tillämpade redovisningsprinciper

Statens försvarshistoriska museers bokföring följer god redovisningssed och förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring (FBF) samt Ekonomistyrningsverket (ESV:s) föreskrifter och allmänna råd till denna. Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till denna.

I enlighet med ESV:s föreskrifter till 10 § FBF tillämpar myndigheten brytdagen den 5 januari. Efter brytdagen har fakturor överstigande 50 tkr bokförts som periodavgränsningsposter. Motsvarande beloppsgräns föregående år var 20 tkr.

Kostnadsmässig anslagsavräkning

Semesterdagar som intjänats före år 2009 avräknas fr.o.m. år 2009 anslaget först vid uttaget enligt undantagsbestämmelsen. Utgående balans år 2016, 312 tkr, har år 2017 minskat med 84 tkr.

Upplysningar av väsentlig betydelse

SFHM ska enligt regleringsbrevet särredovisa eventuella sponsringsintäkter i not till resultaträkningen. Redovisningen görs i not 2 till resultaträkningen.

SFHM ska enligt regleringsbrevet redovisa fördelningen av eventuella bidragsintäkter mellan statliga bidrag, icke-statliga bidrag respektive bidrag från mellanstatliga organ i not till resultaträkningen. Redovisningen görs i not 3 till resultaträkningen.

Verksamhetens intäkter bidrar till den samlade finansieringen och har därför inte fördelats på prestationer eller verksamhetsområden. Kostnader för prestationer och verksamhetsområden innefattar direkta drifts- och lönekostnader, direkta lokalkostnader, direkta avskrivningar och indirekta kostnader (OH). De indirekta kostnaderna består av kostnader för gemensamma drifts-, personal- och lokalkostnader samt avskrivningskostnader vilka fördelas på prestation/verksamhetsområde enligt andelen direkta lönekostnader. Fördelningen av direkta lönekostnader bygger sedan 2014 på bedömning av nedlagd tid per prestation för respektive medarbetare.

Under 2017 har SFHM öppnat valutakonto för att ta emot EU-bidrag för projektet "Sounds of changes".

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar

Som anläggningstillgångar redovisas licenser och rättigheter samt maskiner och inventarier som har ett anskaffningsvärde om minst 20 tkr och en beräknad ekonomisk livslängd som uppgår till lägst tre år.

Beloppsgränsen för anskaffningar av likartade tillgångar uppgår från augusti 2017 till 50 tkr.

Konst har skänkts till myndigheten under 2017 och upptagits i balansräkningen som donationskapital till ett värde om 100 tkr. Eftersom den skänkta konsten bedömts ha en obegränsad nyttjandeperiod kommer den ej att skrivas av.

Avskrivning sker enligt linjär avskrivningsmetod. Avskrivning under anskaffningsåret sker från den månad tillgången tas i bruk. I vissa fall kan det förekomma avsteg från grundregeln då en individuell bedömning ger annan avskrivningstid.

Tillämpade avskrivningstider

Licenser och rättigheter	3-5 år
Datorer och kringutrustning	3 år
Övriga kontorsmaskiner	5 år
AV-utrustning	5 år
Bilar	5 år
Verkstadsutrustning och laboratorieutrustning	10 år
Inredningsinventarier	10 år
Basutställning	3-10 år
Förbättringsutgift på annans fastighet, dock längst till den återstående giltighetstiden på hyreskontraktet	5-10 år

Omsättningstillgångar

Fordringar har tagits upp till det belopp varmed de beräknas inflyta. Butikernas lager är värderade enligt lägsta värdets princip till anskaffningsvärde efter avdrag för inkurans.

Övriga omsättningstillgångar har tagits upp till anskaffningsvärdet enligt lägsta värdets princip. Fordringar i utländsk valuta har värderats till balansdagens kurs.

Skulder

Skulderna har tagits upp till nominellt belopp. Skulder i utländsk valuta har värderats till balansdagens kurs.

Ersättningar och andra förmåner

Ledande befattningshavare/styrelseuppdrag

	Ersättning i tkr
Överintendenten Magnus Hagberg	633
2017-06-01 tom 2017-12-31	
Övriga uppdrag	
- Ledamot i Humanistiska fakultetsnämnden Stockholms Universitet	
Övrigt: Bilförmån	
Vikarierande överintendent Helene Rånlund*	867
2017-02-01 tom 2017-05-31	
*Ersättningen avser lön både som Stabschef (helår) och vikarierande överintendent.	
Överintendenten Staffan Bengtsson	260
2017-01-01 tom 2017-01-31	
Övriga uppdrag	
- Ordförande i Nämnden för statligt tandvårdsstöd	
Övrigt: Bilförmån	

Noter

Resultaträkning

(tkr)		2017	2016
Not	1 Intäkter av anslag		
	Intäkter av anslag	101 791	101 833
	Summa	101 791	101 833
	Summa "Intäkter av anslag" (101 791 tkr) och "Anslagsmedel till bidrag" (19 098 tkr) skiljer sig från summan "Utgifter" (120 973 tkr) på anslaget Uo 17 8.1 ap.9. Skillnaden på 84 tkr beror på minskning av semesterlöneskuld som intjänats före år 2009.		
Not	2 Intäkter av avgifter och andra ersättningar*		
	Avgiftsbelagd verksamhet med fullkostnadstäckning		
	Butiksverksamhet	3 292	3 393
	Uppdragsverksamhet	2 507	2 549
		5 799	5 942
	Övrig avgiftsbelagd verksamhet enligt regleringsbrevet		
	Entréintäkter**	0	387
	Visningar	1 367	1 335
	Simulator Flyglabbet***	475	478
	Programverksamhet	273	112
	Uthyrning av lokaler	3 448	2 975
	Konferensverksamhet exkl. lokaler****	590	3 913
	Samarbeten med andra myndigheter	1 495	1 721
	Utlån & depositioner	201	129
		7 849	11 050
	Andra ersättningar		
	Skadestånd och försäkringsersättningar	0	70
	Sponsring*****	1 758	1 126
	Övriga ersättningar	1	872
		1 759	2 068
	Avgiftsintäkter enligt § 4		
	Övriga intäkter	216	155
		216	155
	Totalsumma	15 623	19 215

*Uppställning av not 2 har ändrats från tidigare år för att särredovisa intäkter enligt § 4 Avgiftsförordningen (1992:191). Jämförelsesiffrorna har omräknats enligt samma princip.

**Fri entré-reformen infördes 2016-02-01 vilket förklarar intäktsbortfallet.

***Korrigerig av jämförelsesiffran med -9 tkr.

****Minskningen avser förändrade faktureringsrutiner, se avsnitt 8.7 Avgiftsbelagd verksamhet i resultatredovisningen.

*****Sponsringsmedel har finansierat anläggningstillgångar (1 476 tkr), kostnader för den publika verksamheten på FVM samt för SAAB:s utnyttjande av lokaler på FVM.

Resultaträkning

(tkr)		2017	2016
Not	3 Intäkter av bidrag		
	Bidrag från statliga myndigheter	1 389	1 080
	Bidrag från EU:s institutioner	79	0
	Bidrag från övriga	948	718
	Summa	2 417	1 798
	<i>Specifikation (Bidrag från övriga)</i>		
	Användning av donationsmedel från Rausing	466	0
	Östergötlands flyghistoriska sällskap (ÖFS DC3)	30	30
	Saab AB (avskrivningar FVM Etapp 3 m.m.)	424	531
	Riksbankens jubileumsfond (Osmanska riket)	0	36
	Övriga bidrag	28	121
	Summa	948	718
Not	4 Finansiella intäkter		
	Ränta på räntekonto i Riksgäldskontoret	3	2
	Ränta på räntekonto avistalån i Riksgäldskontoret	76	89
	Övriga ränteintäkter	16	1
	Summa	95	92
	Räntesatsen för ränte- och avistakonton hos Riksgälden har sedan 2015-02-18 varit negativ.		
Not	5 Kostnader för personal		
	Lönekostnader (exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal).	30 534	31 500
	<i>Varav lönekostnader ej anställd personal</i>	72	56
	Sociala avgifter	13 399	13 935
	Övriga kostnader för personal	1 218	1 192
	Summa	45 151	46 627
Not	6 Finansiella kostnader		
	Ränta på räntekonto i Riksgäldskontoret	68	65
	Övriga finansiella kostnader	17	5
	Summa	85	70
	Räntesatsen för ränte- och avistakonton hos Riksgälden har sedan 2015-02-18 varit negativ.		
Not	7 Lämnade bidrag enligt förordning (2013:1007)		
	Verksamhetsbidrag	15 555	15 425
	Projektbidrag	3 693	3 381
	Återbetalda bidrag	-150	-32
	Summa	19 098	18 774

Resultaträkning

(tkr)		2017	2016
Not	8 Årets kapitalförändring		
	Avgiftsfinansierad verksamhet, över-/underskott*	67	632
	SAAB sponsring, överskott**	1 155	986
	Summa	1 222	1 618

*Årets överskott är planerat och följer en långsiktig plan för att minska det ackumulerade underskottet i museibutiksverksamheten.

**Överskott avser bundet kapital för framtida avskrivningskostnader avseende anläggningstillgångar som finansierats av sponsormedel.

Balansräkning

(tkr)		2017-12-31	2016-12-31
Not 9	Balanserade utgifter för utveckling		
	Ingående anskaffningsvärde	1 066	888
	Årets anskaffningar	95	178
	Summa anskaffningsvärde	1 161	1 066
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-409	-265
	Årets avskrivningar	-257	-145
	Summa ackumulerade avskrivningar	-666	-409
	Utgående bokfört värde	494	656
Not 10	Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar		
	Ingående anskaffningsvärde	481	481
	Summa anskaffningsvärde	481	481
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-412	-389
	Årets avskrivningar	-23	-23
	Summa ackumulerade avskrivningar	-435	-412
	Utgående bokfört värde	46	69
Not 11	Förbättringsutgifter på annans fastighet		
	Ingående anskaffningsvärde	4 883	4 671
	Årets anskaffningar	467	256
	Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	0	-42
	Summa anskaffningsvärde*	5 350	4 883
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-3 269	-3 039
	Årets avskrivningar	-300	-272
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar		42
	Summa ackumulerade avskrivningar	-3 568	-3 269
	Utgående bokfört värde	1 783	1 616
*Korrigerig av jämförelsetal.			
Not 12	Maskiner, inventarier, installationer m.m.		
	Ingående anskaffningsvärde	66 772	66 093
	Årets anskaffningar	1 969	1 848
	Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-1 625	-1 559
	Överföringar	0	390
	Summa anskaffningsvärde	67 116	66 772
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-50 861	-47 251
	Årets avskrivningar	-4 860	-5 151
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar*	1 427	1 541
	Summa ackumulerade avskrivningar	-54 294	-50 861
	Utgående bokfört värde	12 822	15 911

*Myndigheten har haft en reaförlust på 63 tkr vid utrangering.

Balansräkning

(tkr)		2017-12-31	2016-12-31
Not 13	Pågående nyanläggningar		
	Ingående anskaffningsvärde	83	390
	Årets anskaffningar	1 376	83
	Färdigställda anläggningar	0	-390
	Utgående bokfört värde	1 459	83
Not 14	Varulager och förråd		
	Varulager butik Armémuseum	286	309
	Varulager butik Flygvapenmuseum	382	495
	Varulager fantillverkning	340	310
	Summa	1 008	1 114
Not 15	Kundfordringar		
	Kundfordringar	612	1 178
	Summa	612	1 178
Not 16	Fordringar hos andra myndigheter		
	Fordran ingående mervärdesskatt	2 856	2 417
	Kundfordringar hos andra myndigheter	387	769
	Övriga fordringar hos andra myndigheter	0	42
	Summa	3 243	3 228
Not 17	Övriga kortfristiga fordringar		
	Fordringar hos övriga	49	29
	Summa	49	29
Not 18	Förutbetalda kostnader		
	Förutbetalda hyreskostnader	10 518	9 590
	Övriga förutbetalda kostnader	274	367
	Summa	10 792	9 957
Not 19	Övriga upplupna intäkter		
	Upplupna hyror utomstatliga	0	336
	Övriga upplupna intäkter inomstatliga*	1 095	108
	Övriga upplupna intäkter utomstatliga	0	50
	Summa	1 095	494

*Övriga upplupna intäkter inomstatliga avser beräknad fordran på Arbetsförmedlingen för lönebidrag för perioden november-december 2017 och på Försvarsmakten avseende upparbetade kostnader för fantillverkning.

Balansräkning

(tkr)		2017-12-31	2016-12-31			
Not 20	Avräkning med statsverket					
	Anslag i räntebärande flöde					
	Ingående balans	-1 316	-2 273			
	Redovisat mot anslag	120 973	119 681			
	Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-120 018	-118 725			
	Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-361	-1 316			
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag					
	Ingående balans	312	387			
	Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-84	-75			
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	228	312			
	Summa Avräkning med statsverket	-133	-1 004			
Not 21	Kassa och Bank					
	Växelkassa Armémuseum	7	7			
	Växelkassa Flygvapenmuseum	7	7			
	Valutakonto*	761	0			
		775	14			
	*Under 2017 har SFHM öppnat valutakonto för att ta emot EU-bidrag för projektet "Sounds of changes".					
Not 22	Myndighetskapital					
	Specifikation förändring av myndighetskapitalet					
		Balanserad kapitalförändring, avgiftsbelagd verksamhet	Balanserad kapitalförändring, sponsring	Balanserad kapitalförändring, donation	Kapitalförändring enligt resultaträkningen	Summa
	Utgående balans 2016	-1 639	2 292		1 618	2 271
	Ingående balans 2017	-1 639	2 292		1 618	2 271
	Föregående års kapitalförändring	632	986		-1 618	0
	Årets kapitalförändring	67	1 155		1 222	1 222
	Erhållen donation under året			100	0	100
	Summa årets förändring	67	1 155	100	1 222	1 322
	Utgående balans 2017	-1 007	3 278	100	1 222	3 593
Not 23	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser					
	Ingående avsättning				23	18
	Årets pensionskostnader				195	23
	Årets pensionsutbetalningar				-59	-18
	Utgående avsättning				159	23

Balansräkning

(tkr)	2017-12-31	2016-12-31
Not 24 Övriga avsättningar		
Avsättning för lokalt omställningsarbete*		
Ingående balans	158	90
Årets förändring	46	68
Utgående balans	204	158

*SFHM uppskattar att 100 tkr kommer att användas under år 2018.

Not 25 Lån i Riksgäldskontoret		
Avser lån för investeringar i anläggningstillgångar.		
Ingående balans	15 970	18 885
Under året nyupptagna lån	2 300	2 132
Årets amorteringar	-5 175	-5 047
Utgående balans	13 094	15 970

Beviljad låneram enligt regleringsbrev	25 000	30 000
--	--------	--------

Not 26 Kortfristiga skulder till andra myndigheter		
Utgående mervärdesskatt	280	317
Arbetsgivaravgifter	817	813
Leverantörsskulder andra myndigheter	611	722
Summa	1 708	1 852

Not 27 Övriga kortfristiga skulder		
Personalens källskatt	702	696
Övrigt*	343	9
Summa	1 045	705

*Varav 330 tkr avser EU-bidrag som ska förmedlas vidare till partners i EU-länder som medverkar i projektet "Sounds of Changes".

Not 28 Upplupna kostnader		
Upplupna semesterlöner inklusive sociala avgifter	2 379	2 680
Övriga upplupna löner inklusive sociala avgifter	278	305
Övriga upplupna kostnader	644	980
Summa	3 301	3 965

Balansräkning

(tkr)	2017-12-31	2016-12-31
Not 29 Oförbrukade bidrag		
Bidrag som erhållits från annan statlig myndighet	732	8
Bidrag som erhållits från icke-statliga organisationer eller privatpersoner*	4 019	4 293
Donationer**	461	461
Summa	5 212	4 762
<i>Varav bidrag från statlig myndighet som förväntas tas i anspråk:</i>		
inom tre månader	0	8
mer än tre månader till ett år	732	0
Summa	732	8
*Varav 1 904 tkr av det totala beloppet är avsatt för framtida avskrivningar.		
**Donationen avser ett penninglegat som testamenterats till Flygvapenmuseum.		
Not 30 Övriga förutbetalda intäkter		
Förutbetalda hyror	122	122
Summa	122	122

Anslagsredovisning

**Not 31 Uo 17 8:1 ap.9
(Kulturdepartementet)
Centrala museer: Statens försvarshistoriska museer**

Enligt regleringsbrevet disponerar SFHM en anslagskredit på 3 601 tkr. Krediten har inte utnyttjats.

SFHM får disponera hela det ingående överföringsbeloppet på 1 316 tkr då detta understiger 3 % av föregående års tilldelning på 120 018 tkr enligt regleringsbrevet.

Anslaget är räntebärande.

Enligt villkor i regleringsbrevet ska minst 22 500 tkr användas för bidragsgivning enligt förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter samt till kostnader vid Statens försvarshistoriska museer som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter.

Under 2017 var anslagsanvändningen 25 001 tkr, varav årets bidragsgivning uppgick till netto 19 098 tkr (brutto 19 248 tkr) och 5 903 tkr till direkta kanslikostnader m.m. Den totala kostnadsmassan överstiger anslagsanvändningen då gemensamma indirekta kostnader fördelats samt externa intäkter tillförts verksamheten.

Statens försvarshistoriska museer får vederlagsfritt överlåta materiel, som överförs till myndigheten från Försvarsmakten och som är obrukbar eller obehövlig, till de bidragsberättigade försvarshistoriska museiverksamheterna, under förutsättning att materielen saknar marknadsvärde eller att försäljningskostnaderna bedöms överstiga intäkterna.

10.5 Sammanställning över väsentliga uppgifter

(tkr)	2017	2016	2015	2014	2013
Låneram Riksgäldskontoret					
Beviljad	25 000	30 000	30 000	40 000	40 000
Utnyttjad	13 094	15 970	18 885	21 373	23 953
Kontokrediter Riksgäldskontoret					
Beviljad	12 000	12 000	10 655	10 655	10 655
Maximalt utnyttjad	5 725	5 111	4 640	5 339	6 626
Räntekonto Riksgäldskontoret					
Ränteintäkter	3	2	1	51	116
Räntekostnader	68	65	32	4	8
Avgiftsintäkter					
<i>Avgiftsintäkter som disponeras</i>					
Beräknat belopp enligt regleringsbrev	15 500	15 000	19 000	19 800	17 400
Avgiftsintäkter*	13 865	18 089	22 002	21 133	20 033
Övriga avgiftsintäkter*	1 758	1 126	0	0	0
Anslagskredit					
Beviljad	3 601	3 561	3 326	3 307	3 197
Utnyttjad	0	0	0	0	0
Anslag					
<i>Ramanslag</i>					
Anslagssparande	361	1 316	2 273	967	1 257
Personal**					
Antalet årsarbetskrafter (st)	69	71	71	73	70
Medelantalet anställda (st)	79	82	84	75	75
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 640	1 630	1 566	1 523	1 532
Kapitalförändring***					
Årets	1 222	1 618	-27	-1 202	1 343
Balanserad	2 271	653	1 680	2 882	1 540

*Tidigare årsredovisningar har inte specificerat övriga intäkter varför 2013, 2014 och 2015 saknar jämförelsetal.

**Årsarbetskrafter och medelantal anställda redovisas här exklusive säsongsanställda med ersättning per timme.

***Fr.o.m. år 2009 avräknas anslag kostnadsmässigt på statsbudgeten. Årets kapitalförändring fr.o.m. år 2009 består enbart av över/underskott för verksamhet med full kostnadstäckning samt bundet kapital som ska täcka framtida avskrivningar av anläggningstillgångar som finansierats med sponsormedel.

Intygande

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Stockholm 2018-02-22

Magnus Hagberg
Överintendent